

HÜKÜMET PLAN VE 1962 PROGRAMI

Fikir Hürriyeti:

Tevkit edilen gazeteci Sağlamer ile yazar Alkılıç

Amerikan İstihbarat Ajansı

27 Mayıs
Devriminde
Amerikan
gizli
teşkilatının rolü

OKUYUCU DANI YONE

Esrarcının yakalanışı

an. ab., bir fotoğraf da kinem olsaydı da su olayı tespit edebilseydim. Ata türk caddesine paralel gi den Manufaturacılar Çarşısı sundan geçiyordum. Çarşısı Atatürk caddesine bağlayan sokakın başına gelmiştim. Yanında ağabeyim vardı.

Tam kargası, Pehlivânın kahvesinden bir kalabalık geliyor. Aralarında resmi elbiseli polisler de var. 3-4 kişi kadın. Caddeye doğru geliyorlardı. Olayın ma hiyetini öğrenmek için bizi de herkes gibi Atatürk cad desine koştu. Gelen kala batık gitmece büyündü, son ra yarlıverdi. Caddeye çok mogarı. Olayı daha yakın dan görmek için kargı ta rafa geçtim. Zaten trafik te tikanmıştı. Mersinin, bu küçük kentin en kalabalık caddesinin, en kalabalık sa atlıydı. Akgam üstyüdü. Kalabalık yılınca gördüm.

Sivil giyinmiş (sonradan sivil polis olduğunu öğren diğim) cüsseli iki kişi, zayıf gelmiş bir yurttağı kolla rından sürüklile sürükliliye, dove dove getiriyorlardı.

Biri adamın saçlarından sırca yakaladı, başını yu karı kaldırıyordu hep. Hani tarihi filmlerde veya gangster filmlerinde konuturmak istedikleri kişileri saçlarını dan tutup duvara vurup iş kence edilen, dövülen kişi leri hataladım birden. Adamı yakalayan kişiler, ellerini birleştirdi, tutarken, diğer elleriyle surutma yumruk vuruyor, beline tekme salı yordu. Arkadan resmi el hiseli polisler sınırlı sınırlı

peplerinden geliyorlardı. Ve meraklı halka bir şeyle anlatıyorlardı.

Herkes birbirine ne olmuş, ne olmuş diye soruyor. İhtiyare bir adamın yanına vardım. Bir yandan yurttaşı dayak atılışını rederek sordum:

«Ne olmuş amca bey?» «Vallahi bilmiyorum, oğlum.» Genç bir adam bo suna değildir bu dayak, bir suyu vardır muhakkak. Nedir acaba?» Yama küük bir gocuk düştü. «Ne olmuş küçük» dedim. «Esrarcıymış abi, Pehlivânın kahvesinde yakaladılar.» Hem hemen herkes öğrenmiş, söylenilip duruyorlardı: «Esrarcıymış namusuz, dövüşüler.» «Ağa ben sunu bunu anlamam, yakaladım mı böylesini salıyaçaksın. Gör bak o zaman içen olur mu bu zikkim?»

«Hay Allahsa oğlu Allah siz, igecek başka şey bula madın mı? Ulan namusuz çok cezai simdi.» İstanbul da böylesine rastlamadın mı hiç? Serserinin birini yaka lamışlar. Esrarcıun biri, Yürüre bide gidelim.»

4 resmi, 2 de sivil, tam 6 kişiydiler bir adam için. Bunlar benim görebildikle rim, kalabalığın içinde, bel ki dahil fazlaysı polisler. Ve tek bir esrarcı yakalandılar, karşıklaştılar. Yoldan geçen bir cipi halkın yardımına çevir diler. Araba yanındı durdu. O işi kiyim sivil polis küfür ede ede, «bin su ei pe!» diye bağırdılar adama. Adam ayağını cipe koyma siyle tekneyi, yumruyu ye mezi bir oldu. Neye uğra diğim şaşırı. Adamın başı

cipin karosine çarptı. «off dedi. Herkesin yürügi bur kulu ama, yine de acımadı lar. Sağlıydu ya. Yeterdi bu onlar ıgin, Baktum adı ma saçlarından yakalamış, olan bir eliyle de boğazını sıkıyordu esrarcıun. Sıktı, sıkıldı... Adam ısırıp durdu. Sıkıcı yakalamışlardı. Bögürür gibi bağırdı. Sağını tutan el birden adamın başını yere, öne doğru eğdi. Adam iki büküm oluncaya kadar eğdi. Kustu adam. Kusturdular. Hemen eğlip kusmukları topladılar. Baktılar kusa bir an. Sonra adıma hıncı saldırdılar. «Esrar ha... Eşsöleşek, Hayvan oğlu hayvan... Gir su cipe lan. Sana simdi dünya nın kaq buesk olduğunu gösteririz.» Yumruklar, siller alında adam cipe bindi. Ve durmadan «Off.. Allah, can kurtaran yok mu? Off, anam, yandım.» Adam yitik pırtık eibisleri daha da parçalanırmıştı. Herbiri bir yana binip «Sür» dediler şöfere. Baktum adının gözleri ağlamakla ağlamaklığındı. Ağzından salyalar akıyordu. «Sus ullan ego... eşek, da ha konusuyor musun....» Gangster gibiydiler. Elleri ne sanki bir nimet geçmişti. Cip hareket etti.

Resmi elbise polislerden biri «Ne toplandınız, dağılna hadi.» dedi. Biri ise ci pi dunruju yere geldi, eğildi, toprakla karışık birşeyler aldı eline, Avucunu açıp göstererek, «gördünüz mü esrar bu seni...yeşil bir renkti kusmuk. Övünerek gösteriyordu. «Naşıl yakalandınız?» diye sordum. «4-5 gündür peşindeydim, ama, tam yakalıyacağımızda ce binden avuç avuç çıkarıp

sığına attı hepsi, namusuz. Sanki biz bilmiyoruz içtigim... k oğlu b...»

Birden iki dakika önceki sahne gözümüzün önüne gel di «onu dövmeden götüremez miydiniz dedim?» «Götürebilirdik ama...» birden dardı. Ters ters baktı yüzü me; «Sana ne oluyor» dedi. «Kaşınmır musun yoksa, hıdı geç arabası burdan.

Gözleri kinle çakmak çak maktı. Sınırlıydı, Üstünü başını silkeledi dişlerini ibi. Sanki tozlanmış gibi. «İş sakaya gelir tarak yoxtu. Zaten sormam də hatayıdyı ya. Oysa başımı belaya sok mak için sormamıştım ki. Ne yalan söyleyim, korkutum. Çünkü bir zamanlar pisipisine bir dayak yemis tim hig unutmadım. Ama şe cuktum o zamanlar. Hakkı mı aramak mı? Nerde? Hakkı kaybediyordu bular. Bir gün de bir gazeteçi ar kadaşı, birşey sorduğu için nerdeye dövmeye kalkmışlardı genelinde. «Biz senin gazeteciliğinden mi korka cağız sanıyorsun, simdi mu ameleni yapar starız içeri! Tesadüfen ben de yanıtın daydım. O arkadaş demis ti ki bir gün, «Sakin bunların elliine düşmeyisin. Bak ben bile yazmıyorum, bunların aleyhinde birşey. Neden? Burası küçük bir şehr ama, öyle bir punda da getirir, sokak kabadayıları gibi, adımı öyle bir döverler ki sorma. Kitabı da ne udururular. Bunlarla ugrasmaz. Burda sa kin sakin yaşayacaksın. Vurdular mı öbür yüzünden çevrecekseñ.» Geçende Mefit Camii'ndeki Kur'an kur sunun masalarından birini her nafile biri kullanmış. Talebelerden biri adımı bir dövdü ki hastane lik etti. Adam hala hasta nede yatar ve mütecaviz bir polisin tanığı diye, kurtarılmaya çalışıyordu.

Bunların hepsi bir anda gözlerinin önünde geçti. Üstelik kalabalıkta beni destekleyen bir tek kişi yoktu. Hiç yoktan gene bir dayak yemek hiç hoşuma gitmezdi. Sonra ben, kimdim ki? Bir esrarcı koruyor diye, adımı çıkarılar ve ben de esrarcı ya parlar sonra. Öyle ya, bana ne oluyordu? Ağızmdan niye kaçardım o sözleri? Daldım dağın kalabalığı. Hala «oldururler simdi da yaktan onu» diyordu, adı min biri yanındakine. «İslatıp islatıp döverler. Dövmekle kalsalar iyi, başına ne çoraplar frerler şimdidi. Dinsizin hakkından imansız gelir. Bu gibilerine az bi le. Söyle esası bir sopa çekmeler ki gorsün dönya yi. Bunları başka türlü Döveceksin.» Biz bunları söyleyeniné bakımlı, bir de içime. Eski ezik oldum. Oysa her gece bu şehrin Zeytinlikbahçe denen yerinde, esrarcılar eirti atar. Hiçbirini yakalayamazlar da.

Mansur Akvol

Çağrı

Sayın Yön Okuyucuları, Eğitim ve Öğretim yolunda olvi bir ödev almaktır. Yd. Sb. Öğretmen olarak Mer güzar köyüğine geldim. Çap lağ ve kırmızı tepeler arasında fakir, fakat uyancık bir köy. Çocuklar ceketsiz olarak erkenden okulun öndündeler. Daha doğrusu o

Basından

Bir yılbaşı yazısı

SON HAVADIS

Süslü vitrinlerle milleti soydular

Söyle bir vitrinlere bakacık oldum, ürkütmü!

Bir iki şey alacak oldum. Şaşırıp kaldım!

Evvelâ etiketlerdeki fiatlari gösteren rakamlar or kattı gözümü, sonra tıny malın ayrı ayrı yerdeki fiatlardan aptala çevirdi beni...

Son günlerde ev nakli dolayısıyla bazı alis-veris mecburiyeti beni mağaza vitrinlerine sürükledi. Bir tüt vit kumaş alımı diye Beyoğlu'ndan dillere destan mağaza zasını girdim. Fıatlara baktım; tek kelime ile korkunç! 114 liraya kumaşın metresi! Döndüm dolaştım, Sultanha manma aynı kumaşı 120 liraya buldum. Sonradan cayıp, almadım ama, mahut kumaşın Beyoğlu'ndaki mağazaya o yerden gittiğini öğrendim!

Demek ki, aynı kumaş Eminönü'nden Beyoğlu'na etkinçe kadar metresinde 54 liralık bir zam kaydetmişti! Vitrinlere göz attıkça, surasını çok iyi anladım ki;

★

Türkiyede tesci ahlak kalmamış!

Neden diye düşündüm ve kafama dank etti ki; Türk kiyede kontrol sistemi diye birşey mevcut değil,

Dileyen dileği etkili yapıtırarak milleti kazıkları yordu. Fatura ise hazır... Zaten böylesine lüks mağazaları ağrın vazifeli de yok ya... Hane sərhoş, yolen sarhos...

★

Geçenlerde, toptan kumaşçı bir arkadaşa uğradım, «Sana iki kostümük kumaş vereyim, dedi, piyasada 120 liraya...»

«Ya sende kaç?» diyecek oldum, defterini karıştırdı: 48 lira olduğumu söyledi.

Aldım, terziye verdim kumaş... Bir ata fiyatını söyledim, şaşırı:

«Allah Allah, dedi, bunlar Beyoğlu'nda yüz, yüz yir mi lira!...»

Merakım mucip oldu, kumastan bir parça alarak vitrinlerin önüne dökülmeye başladım ve bu gerçeği ken di gözlerimle de gördüm!

★

970 liraya konfeksiyon manto, 370 liraya reket, 400 liraya çocuk palto... satılan Türkiyede yaşıyoruz!

Perlek vitrinlerin, kundakçı reklamların ardında her gün soyulan vatandaşın cilesine ve istirabına tercüman olacak idareyi seaba ne zaman, nerede bulacağız?

Kumastı, işi emeği ve bütün sermayesi 200 - 250 lira olan mantosu 60 liraya yakını fiyat satan mağazalar, en iyi ayakkabıları 60 liraya mal olmasına rağmen, fiyatım 150 - 200 liraya çakaran menfaatçiler, nealtı yağı ıçığı karışırın funatçılar, gleyecek ve yilecekkler üzünde türkli midrashıkları tevessül edenler, vatandaşın ilgini kemiğini emecekler ve sorumlular hâlâ susacaklar mı?

Mahmutpaşa'ndan işporta kumastalarından konfeksiyon numaraları ile istifade ederek fatura kabartıp malliyen den birkaç misline satış yapanları takiple vazifeli kimse yok mu?...

Küçük esnafı, simitçiyi, işportacıyı kovalayan kontrol memurlarından hangisi büyük mağazaların birini mürkabeye edip cezalandırmıştır?!

Zavallı esnafı sıkıştırıp aşı dükkanına ceza yazmak marifet değil; su murakiplar, acha büyük mağazaları kontrol etme cesaretini kendilerinde görevliliyorlar mı?.. Pek merak ediyoruz.

Bir yerde mürkabeye olmasa, iktisadi huzur diye birşey beklenemez. Kalkınma planları, hayat seviyesini yükseltme gayretleri boşuna... Evvelâ vatandaşın kuzakları makten kurtarılır...

M. Ali YALÇIN

kul olarak tutulmuş küçük bir kalem göndererek bu bir odanın önünde öğretim yarvuları sevindire menerini bekliyorlar. Coçlarından emin olduğunu göstermek istemek. Hepsi gülerek yüzlerini göstermek. Babaları Simdiye kadar M. E. Ba gurbette, Kazandığı üç beş kahni dahil çok vere yaz kurasu karınlarını doyurdu. Cevap dahlı alama rabilivörler. Hayatın bütün dersleri de dersiz kahri onlar üstünde yarvularını durdurularını hiç gözönlünde getirmeleridir. Her biri üç beş kuruşlu yarvularını onlara onlara unutulmadık tanararak okuyuyor. Nicin? Ayakkabıları sağlam diye, Saygılarımla, Mustafa YILDIRIM

(Yd. Sb. Öğretmen,)

Yurdun ve Dünyanın Dört Bucağında

REKLÂMLARINIZ İÇİN

En Geniş Reklâmcılık Örgütü

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

Istanbul

Telefon: 22 43 84 — 22 43 85

Telgraf Adresi: BASINKURUMU

SÜBELER

İstanbul

Ankara

Izmir

Adana

Bursa

Diyarbakır

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A. B. D. İsrail

Almanya (Federal) İsviçre

Almanya (Demokratik) İsviçre

Avustralya İtalya

Australya Japonya

Rejîkîa Lübnan

Bulgaristan Macaristan

Çekoslovakya Norveç

Danimarka Pakistan

Fransa Polonya

Hollanda Portekiz

İngiltere Romanya

İspanya Yugoslavya

Yunanistan Yunanistan

BASIN — 22252/1

iDAREHANE: ZİYA GÖKALP CADDESİ
28/1 Yenişehir — ANKARA

Telefon: 17 53 78 ★ İstanbul Bürosu: Molla Fenar
Sokağı: 32 Cağaloğlu, Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Diziliş basıldığı yer:
VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.S. —

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü: DOĞAN AVCIOĞLU

ABONE Yılı: (52 sayı) 50 TL, altı aylık
(26 sayı) 25 TL, üç aylık (13 sayı)

12.50 TL'dir. 1963 yılı için özel indirimli
abone tarifesi: Yıllık 40 TL, altı aylık 20 TL,
Üç aylık 10 TL'dir. Yurt dışındaki abone

ILÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir.
1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul
edilmez. Renkli ilânlar özel târifeye ve pazarlığı
tabidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaş
malar yapılır. İlânlardan dolayı hiçbir mes'uliyet
başka olmaz.

BAKİS

Az gitmek,
uz gittik.....

Yeni yılın eşiğinde, iktidarm 13 aylık faaliyetini inceleyen iyimser olmak istiyoruz. Yeni yılın neşesi içinde, gözlerimizi, hükümetin ve parlamentonun sevap hanesine çeviriyoruz. Fakat bu sütunde, fazla bir şey bulmaya imkân yok. İktidarm lehine kaydedilebilecek, belii başlı başarı, 13 ay zarfında «mevcut olsa» marifetini gösterebilmesidir. Bir hükümete ve bir parlamento sahip olmamız da belki bir beşarı söylebilir. Ama bu 13 ay zarfında rejim yerine oturmug, demokratik hayat istikrarsız kalmayı sürer? Bu soruya iktidar en yakın gevresi, «İndi giderse rejim çöker» cevabı veriyorlar. 80 yaşında bir adamın mevcudiyetiyle ayağa duran ola rejim... 13 ay önce olduğu gibi, rejimin kaderi İnönü'nün mevcudiyetine bağlısa, bu, ümit verici bir manzara değil. Bari iktidar, demokrasije inancı bir ekip içibarın vererek, hürriyet ve müstehna ortamı am gelışmesini kolaylaştırıyor mu? Hayır. Aksine, anayasası ve Hukuk Devleti anlayışını aykırı davranışlar, gittikçe pogahyor; Senato kürsüsünde bir Bakan, Anayasası hukuki futursuzca çiğneyerek, mevkuf bir gazeteci hakkında, yargı organelinin tesir altunda bırakacak şekilde konuşabiliyor ve bu bakan alkışlanıyor! Buna stün senatorizmiz «Cumhuriyeti kaptatum» diyecek kadar cogabiliyorlar. Sosyal görüşleri savunan gazetelere, en adı iftiralı Meclis kürsüsünden yağıdırın bir Milletvekili, Meclis yoğunluğunun tasvibini kozanabiliyor! En masum sosyal İslahat fikirlerini suç sayımıza elverişli 141 ve 142, nci maddelerin, bir hukuk devletine yaragın serhate kavuşturulmasını isteyenlere, ilgili bakan, «komünist demokrasi vurabiliyor! Haklı olarak, Anayasası teminat altında olduğunu sanan bir siyaset partisinin toplantı yaptığı binaya, paryaya tutuıldıları apaçık belli olan bir avuç insan saldırıyor, meskenecilik tecavüz ediliyor. Fakat ilgili Bakan, vazifesini gerçekçi gibi yerine getürmediği için özür dileyeceği ve mütecavizileri takbib edeceğii yerde «Belki toplantı yapanlar kabahılı. Tahrikat yapuyoruz» diye meseleyi geçistirebiliyor. Uzun muhalefet yılları boyunca hürriyete illâni aşık eden rek söhrete ulaşan bir bakan, «Şimal rüzzârlar» edebiyatını diline dolayarak, Anaya sa teminatı altındaki hürriyet ortamını futursuzca zehirliyor. Devlet Radyosu, Faşist İspanyol radyosuyle yaris etmeye zorlanıyor. Gittikçe azginlaşmış fagiza, meşru hale geliyor, Anayasasının enrichti sosyal İslahat fikirlerini savunmak ise suç sayılıyor.

Böyle bir iktidarm, demokrasije gerçekten inandığı ve Anayasayı samimiyyetle uygulamaya niyetli olduğu söylemez. Rejim 1950 den sonra olduğu gibi, bugün de sosyal görüşleri baskı altında tutma yönünde ilerliyor.

1946 danberi, hürriyet mücadeleleri yapılmazı söylelik, hürriyetler uğruna Atatürk devrimlerinde rötüler yaptığımızı ileri sürdüük. Ama bütün fedakârlıklara rağmen, alightediz mesafe önemli değildi.

Aşiret mi
idare
ediyoruz?

Rejim konusunda durum böyle. Peki, iktidarı alanda ne yaptı? Bir yıldır, her fer din davası olarak gösterilen kalkınma planı ne şemsde? Durum tek kelimeyle facia.

NE KADAR YOL ALDIK?

BİR YILBAŞI GEÇESİ....

Bir yıldır planlı kalkınma edebîyatının şam piyonluğunu yapan hükümet, devletin ne kadar ilkel metodlarla idare edildiğinin akıl durdurucu bir örneğini, son yüksək planlama kurulu toplantılarında verdi. (Bu sayıda yer alan yüksek planlama kurulu başlıklı yazımızı hatırlatı okuyacığınızı sanıyoruz.)

1963 programının kabul igin bir araya

gelen ilgili Bakanlar, çok önceden bilimleri gereken bir gerçeki ancak toplantı sırasında, dehşet içinde keşfettiler: YÖN'ün aylarca önce yazdıği üzere, 1962 programı uygulanmadı, geniş ölçüde kâğıt üzerinde

kalmıştı. İktisadi Devlet Teşekkülerinin yatırımlarından sorumlu Başbakan Yardımcısı ile ilgili Bakan, af, cunta, partizanlık gibi ön planda gelen meseleler arasında, anlaşılan bu kurumlara vakit ayırmaya fırsat bulamamışlardı. Başbakan yardımcısı, durumu işten geçtiğinden sonra öğrenen ve «Böyle giderse plan tabik edilemez. Bu laubalılığıdır. Biz, bu gidişle hiç bir iş yapamayız» diyerek, aslında kendine ait olan sorumluluğu, zavallı umumi müdürürlere atına yüklüyor. Sorumlu bakanlarım, 1962 programında yer alan TEK'in kurulması, İktisadi Devlet Teşekkülerinin reorgанизasyonu, idari reform, vergi ve toprak reformları gibi konulara el atmışlıklarını hatırlamak bile istemiyorlardı. Tamamen hükümeti ilgilendiren bu meselelerden de herhalde umum müdürürlere sorumlu tutulamaz.

Böylece 1963 programı müzakereleri, devlet teşebbüsleri idarecilerini hazırlama toplantısına haline geldi. Hazırlama operasyonu da en ilkel usullerle yürütüldü ve hiç bir vesika dayanmadan idarecilerin sözlerine göre fetva verildi. 1962 programındaki yatırımların gerçekleştirilip, gerçekleştirilmemiği üzerinde durulmadı. Ölçü, para harcamak oldu. Çok para harcanıklarını söyleyen idareciler, bu para çarpar edilmiş dahi olsa, talfif edildi, az para harcayanlar ise azarlandı.

Bâri fikir

hürriyeti olsa.....

İste devlet böyle idare ediliyor, plan böyle uygulanıyor. Devlet de, plan da, herkes birbirinden habersiz, yürüüp gidiyor.

Bu anlayış ve ilgi ile ne plan uygulansın bilir, ne de sosyal adalet içinde hızlı kalkınma gerçekleştirilebilir. Gidig, yavaş bir çö zülme, gökme ve gürümeye doğrudur. Artık gün gibi aşıkâr ki, bu hükümet getin iktisadi ve sosyal derlerimizi çözmeye muktedir deejildir. Bu zihniyet, bu kadro, bu koalisyon ve bu menfaat grupları ile Türkîyemizin kaderini değiştirmeye imkan yok.

Dış yardım müzakereleri da maalesef iyi gitmiyor. Son haberlere göre, 281 milyon dolarlık talebimiz 207 milyonunun karşılanması anlaşılmıyor. Yalnız bunun 100 milyon doları istenen şartlara uygun. Geri kalmam, kısa vadeli, yüksek faizli krediter. Bu başarısızlıklar, güçlükler malum olduğuna göre, belki mazur görülebilir. Ama sosyal ve iktisadi alanlarda başarısızlığa uğrayan Hükümet Başkanı, kalkınma, sosyal adalet ve ilerleme yolunu açacak ortamın hazırlanmasına ve reformlardan yana sosyal kuvvetlerin kuvvetlenmesine yardımcı olacak, hiç de ilgili gelecegi kurtarabilir. En azından, faşist zihniyetin baskısından bir türlü sıyrılamayan fikir hayatımı, içine düşüğü zehirli havadan çıkarabilirdi. Faşizmin, meydânlarda, Meclis kürsüsünde ve radyoda serbestçe oynatmasına diktatör yoldan karşı durabildi. En mazum İslahat fikirlerinin camurlara bulanmasını önlüyorlardı. Bunun için bir kaç cümle söylemek, hukuk devletine yakışmayan davranışlarda bulunan bakanlarını fâzla etmek ve Anayasasının titizlikle uygulanmasına dikkat etmek kâfiydi. Böylece, hiç de ilgili, Türkîyemizin acile cevap bekleyen meseleleri üzerinde serinkanhılla ve iyi niyetle tartışmak, çözüm yolları bulmak ve halk kütüplerine gerçek dâvalarınızı duyurmak mümkün olabilirdi.

Sayın İnönü, bunu bile yapmadı.

Doğan Avcıoğlu

Hükümet ve plânlama

1962 yatırım programının gerçekleştirilemediğini bakanlar, ancak Yüksek Plânlama Kurulu toplantısında öğrenebildiler!....

Uzun bir geçikmeden sonra Yüksek Plânlama Kurulu, 1 Ocakta yürürlüğe girmesi ge reken 1963 programını ele aldı. Çalışmaların 4 ayında bitirileceği ve 1963 programının zamanında yetiş tirileceğii sanılıyordu. Fakat ev deki hesap çarşıya uymadı. Başba kan ve Başbakan Yardımcıları 1962 programının ne dereceye kadar ger çekleştirebildiğini öğrenmek iste diler. Kryamef, o zaman koptu. İ nönü, uzmanlardan birine, «Tetkik ne kadar sürer» dedi. Uzman, «İki ay sürer, paşam» cevabını ver di. İnönü, cansızlıktır bir halde. «Bir ayda bitirelim» demek zorun da kaldı.

Toplantı, Müsteşar Müezzinoğlu' nun takdim konuşmasıyla açıldı. Müezzinoğlu, 1962 programında öngördürken harcamaların gerçekleştirilemediğini ileri sürdü ve vergi reformu meselesi üzerinde durdu. Miezzinoğlunun ekspozesinden sonra İnönü, meseleyi toparlama ya çalıdı. Başbakan, «İki davamız var. Birincisi, 1962 harcama hedeflerine ulaşamaması, ikincisi vergi reformu meselesi. Vergi işi, me de se değil. Önce getirdiğimiz kanunlar bir neticesini görelim» diyor du. Anlaşılan vergi reformu meselesini İnönü, şimdiden ciddi şekilde ele almayı niyetli değildi. Şimdilik Melen tasarılarıyla yetinmeyecek, İşler iyi gitmezse, bu mesele tize rinde gelecek yıl duracaktı. Fakat İnönü'nün vergi reformu konusundaki sözlerine bir itiraz gelmedi. Bu arada, Alican, 1962 programının ne dereceye kadar gerçekleştirileceğini inceleme fikrini ortaya attı. İnönü, bu fikri destekledi. Feyzioğlu ise, iş fazla uzatmadan

1962 ve 1963 programlarını bir araya inceleme fikrini ortaya attı.

Bu teklifi altında bir takım politik hesapların da yattığı sanılıyor. Feyzioğlu için, fiyaskoyla biten 1926 programının incelenmesi, bütçe dışı yatırımlardan, yanı ikti sadı devlet teşebbüslerinin yarımından sorumlu Alican müs kili durumda bırakmak bakımından iyi bir fırsatı. Alican ise, ikinci devlet teşebbüslerinin önemini bir kışmanın başında bulunan Sanayi Bakanını vurmuş olacaktı.

Bu hava içinde, iktisadi devlet teşebbüsleri idarecileri çağrıldı ve onlardan hesap soruldu. Böylece Yüksek Plânlama Kurulu, bir umum müdürüler panayı hâline geldi. Umum müdürüler veya temsilcileri alenen hastalandı.

Başlangıçta Başbakan ve Başba kan Yardımcıları, durumun fecası tını pek iyi bilmiyorlardı. Nitekim 1962 harcamalarını yüzde 80 oranında gerçekleştiren, Türkiye Kâmî İşletmesi temsilcisi fena halde hırpaladı. Temsilci, «Programı yüzde yüz gerçekleştirmek ideal dir. Her hedefe varılmaz» diye kendini savunmaya çalışmışa, öfkeli bakanlara merham anlatmadı. Ama öbür kurumların durumu ortaya çıkmışa, yüzde 80 realizasyon, Sayın Başbakan Yardımcılarına ideal gözükme başladı. Nitekim Etibank, meselâ maden ve enerji alanında, öngörülen harcamaların yüzde 50'sini dahi gerçekleştirmemiştir. Petrol Ofisinin, A zot Sanayinin, Et - Balıkın durumundan habersizdir! Şimdiye kadar bu işlerle uğraşmaya vakit a yıramamışlardır. Ayrıca, bakanların elinde, Umum Müdürülerin sözleri ni kontrol edecek ve gizli kalan meselelerini gün ışığına çıkartacak

Başbakan İnönü, Müsteşar Müezzinoğlu ve Feyzioğlu
Kabak, umum müdürülerin başına patladı

Alican, bu durum karşısında, «Bu lâübalilikdir. Biz bu gidişle hiç bir iş yapamayız. Böyle gidense, plan tatbik edilemez» diyecek, duyduğu öfkeyi ve hayal kırıklığını ifade etti. Alican daha sonra arkadaşlarına, «Bu inceleme boşuna yapmayız. Sonunda temizlik yapacağız» diyordu.

Yalnız inceleme son derece lâübalî şekilde yapıldı. Sorumlu Başbakan Yardımcısı ve bakan, ken dilerine bağlı kurumların durumundan habersizdir! Şimdiye kadar bu işlerle uğraşmaya vakit a yıramamışlardır. Ayrıca, bakanların elinde, Umum Müdürülerin sözleri ni kontrol edecek ve gizli kalan meselelerini gün ışığına çıkartacak

dökümanlar yoktu. Soruşturma, tamamen ezbere ve gayri ciddi şekilde yürütülmüyordu. Nitekim bun dan faydalanan kurumlar da oldu. Meselâ SEKA temsilcisi Alican, tarafından tebrîl edildi. Zira SEKA kendisine ayrılan paraları harca muştı. Ama bu kurum, idame ya tırımı adı altında lüks meskenler yapmış, programda yer alan oluklu mukavva işine dokunmamıştı. Ama Yüksek Plânlama Kurulunun bakan üyeleri, yatırımların kendi leriyle değil, sadece yatırım harca mallarıyla ilgileniyorlar, hovardaca para harcayanları, sırf para harca dikleri için ölüyorlardı!

Umum Müdürüleri veya temsilcilerini insafsızca harcayan bakanlar, bir araya kendi sorumluluklarını da hatırladılar. Sanayi Bakanı Çelikbas, Türkiye Elektrik Kurumu kanununu çikaramadığını itiraf etti. Feyzioğlu ise «Hükümetin de nefis muhasebesi yapması 15 zm» diyordu. Gerçekte 1962 programda yer alan reformlar hiç biri gerçekleştirilmemiştir. Sektor raporları, meselâ enerji alanında hazır olduğu halde, ele alınmamıştır. Vergi ve toprak reformları, ikinci devlet teşebbüslerinin reorganizasyonu gibi meseleler ihmâl edilmiştir. Hükümet, af, cunta, kâsiyon, partizanlık gürültülerini arasında ciddî meselelere el atmaya vakit bulamamıştır.

Toplantılarda, gülünç sahneler de oldu. Meselâ Et Balık Kurumu'nun başında bulunan bir emekli paşa, resmen yayınlanan yatırım kitabundan bile habersizdi. «Bu kitabı ilk defa görüyorum» diyor du. Yıl ortasında yatırım programı değiştirilmiş, onun da ancak yüzde 30'u gerçekleştirilebilmiştir. Kurumun aksi iddialarına rağmen, Devlet Plânlama Teskilâtı, bu değişiklikten habersizdi!

Başka bir eğlenceli konu, et davasındaki tartışmaya. İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı Atilla Sönmez, et davasını, bu arada mutavassitlerin davânin çözüme sini nasıl önlendiklerini dört başı mamur bir şekilde anlattı. İnönü, «Anlaşanlar, dâiyâklarını teyid ediyor» dediğinde, liberal Ticaret Bakanı Muhsin Ete dayanamadı ve «Pasam, devlet kasapla rekabet edemez» diye sözü karıştı. Atilla Sönmez, «Çelepler, kasap değil, mutavassit» diyecek, bu klişesi görüşü düzeltti. Paşa, Atilla Sönmez'e hak verdi.

Başka bir önemli mesele, petrol İşiydi. İnönü, Petrol Dairesi Başbakanı Kemal Aksal'a, «Ecnebi şirketler buldukları petrolü işletmi yormus, doğru mu?» diye sordu. Kemal Aksal, «Olamaz, adam görürüz. Kontrol ediyoruz» cevabı verdi. İnönü, «Hepsine adam gönderebilirsiniz» diye,

meseleyi biraz daha kurcalayınca, Kemal Aksal, hepsine adam görürüzemişti. Böylece ecnebi şirketlerin, petrol bûslalar da, işletmemek imkânına sahip olukları ortaya çıktı.

Umum Müdürülerden hesap sorma toplantıları bu minval üzere sürdürdü, gitti. Haftanın sonuna doğru, en fazla tenkide uğrayan Etibank Umum Müdürü, sert bir mukabeleden sonra istifasını verdi. Mo can, «Ben ne yapayım. Adam bulamıyorum. Bugün proje ve sipa riş kısmında 220 mühendis yerine 90 mühendis var» diyor. Buna da sebep, ücret dengesizliği idi. İnönü'nün sorusu üzerine Mocan, Karabük ve yeni kurulan Ereğli Çelik arasındaki ücret farkını verdi. Ereğli — Çelik de, Karabük gibi devlet parasıyla kuruluyordu. Yalnız Karabük, İktisadi Devlet Tâsebbüsü, Ereğli — Çelik özel teşebbüsü. Karabük ücretlerde mu ayen miktarları aşamazken, Ereğli — Çelik istediği ücreti verebilirdi. Karabükte 2 bin ila 2500 lira alan bir mühendis, Ereğlide 7-8 bin lira alabilirdi. Diğer özel kurumlar da, devlet parasıyla yüz binlerce lira harcanarak yetişti ren personeli, dolgun ücretlerle toplanmaktadır. Bu akın, yıllardır sürüp gittiğinde Hükümet ci dibi tedbir almamaktadır. Kalınma planı bu yüzden de geniş ölçüde aksayacaktır.

Sağlamer'in tevkifi

Geniş ve teminathî bir hürriyet anlayışıyla hazırlanan Yeni Anaya sayâa göre kurulan Senatoda, Per sembe günü, «Evvelâ Cumhuriyeti kapâması» gibi sözler istifâdeti. Kapâlacak Cumhuriyet, Türkîyenin en itibarlı gazetesi olan Cumhuriyeti. Aynı Senatoda, Adalet Bakanı, Anayasâanın kesin ve açık ya saklamasına rağmen, Cumhuriyet Yazı İşleri Müdürü Kayhan Sağlamer'in tevkifine sebep olan yazı, yargıçların kararına tesir edecek şekilde okuyor ve müttâlâ yü rütüyordu! Bazi senatörler de, «Maşallah» diyecek, bos noterlikle re yaptığı tâyinlerle şöhret yapan Adalet Bakanım, Anayasâayı ihlale tevkif ettiler. Kürsüden içeren Adalet Bakan, Senato coğanlığı tarafından, çığınca alıksı lanıyordu!

Herhalde bütün bunlar, demokrasîye gerçektin inanmış ve memleketin parlâmentosunda görülecek manzaralar değildi. Nitekim Cumhuriyetin yazdığını göre, bu konuda uzun bir yazı yayınlayan muhafazakâr Times, «Tevkife sebep olan makale, saf bir sosyalizmin çok açık bir örneği olduğunu, herhangi bir Batı tilkesinde kimse dikkatini çekmeyebilir» diyor. Herhalde demokrasîye inanmış hiç bir memleketin parlâmentosunda, bir gazetecinin fikir suçuından tevkifine yol açan bir olay aklıksız ve ilgili gazetenin kapâlitası istenmezdi. Spicgel olayın kopardığı fırtına ortadır.

Ne acıdır ki, bir gazetecinin mahkûm olmadan tevkifi karşısına, basın da ciddî bir tepki göstermedi. Tepki, bir kaç gazeteye indiştir etti. Hâle Menderes devrinde, basın hürriyetinin şampiyonunu veren bir dergi, gazetecinin tevkifi karşısında en-sert tepkiyi göstereceğine, yargıçlara tesir edecek tarzda, ilgili yazının komünistlik propagandası olduğunu yazdı. Halbuki bu dergi, İhsan Ada ve Aziz Nesin'in aynı şekilde tevkifi karşısına, «Gazeteciler, mahkûm olmadan tevkif edilmemeli» tezini savunmuştu! Anlaşılan iktidar alışkanlığı, sahte fikir hürriyeti şampiyonlarını çabucak açık dili şürmektedir.

Bununla beraber, Sağlamer'in tevkifinin limit verici tepkilere yol açmadığı söylenemez. Birçok milletvekili, fikir hürriyetine indirilen bu darbeyi tenkit ettiler. A.P. nin genç ve iyi niyetli milletvekili İsmet Sezgin şunları söyledi: «Sık sık basın hür oldu, söz ve fikir hürriyetinin bulunduğu iddia edilen ve geçmiş devirlerden örnek

SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ VE DÜNYA SOSYALİSTLERİ

Mr. Albert Carthy
İlgî ile izliyor

Sosyalist Kültür Derneği ve «Times»

Dünyanın en ciddî gazetesi olarak bilinen Londra'daki «The Times», gazetesi, Sosyalist Kültür Derneği'nin kuruluşu hazırlıklarla ilgili haberleri şu şekilde verdi:

«ANKARA — Parlamento üyelerini, aydınları ve gazetecileri bir araya getiren bir Sosyalist-Kültür Derneği kurulmaktadır. Derneği «sosyalist» ile «komünist» in şimdîye kadar hep es anlamda alındığı bir memleket olan Türkiye'de bu yoldaki ilk kuruluştur.

Yeni dernek İngiltere'deki Fabian Sosyalistlerini kendine örnek almışa benziyor. Hareket, Türkiye'de bir sol kanat partisi kurulması yolunda ilk adım olarak gözükmeaktadır.

İşte bunun üyesidirler. Ayrıca, «Milletlerarası Sosyal Demokrat Öğrenciler Birliği» gibi dernekler de Sosyalist Enternasyonal'ın «ortak üye»leri arasındadır.

getirilen bir devriye yapıyoruz. Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürüne tevkifi, fikir hürriyeti anı ihlaline en son örnektir. İki metin belli ve kaçmasız ıhtimali olmayan bir şahsin tevkifi usulsüzdür. Fikir hürriyeti açısından ben gizem bu tevkifi doğru bulmuyorum.

Hukukçu Orhan Apaydın (Bağımsız), «Anaya, tevkif mecburiyeti sistemini ilga etmiştir. Ceza mahkemeleri usulünün 104'üncü maddesinde yazılı tevkif sebepleri mevcut olmadığı kanaatindeyim. Zira isnad edilen suç basın yolu ile işlenmiştir. Bu sebeple, delillerin kaldırılmasına imkân yoktur. Kaçma şüphesinden de bahsedilemez» diyor. Şevket Asbuoğlu (CHP) ise, «Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunun bu maddesine göre tevkif edilmesi doğru değildir» fikrindeydi. Cihat Bilgehan (A.P.), «Bam mensuplarının tevkiflerinden iki mının duymaktayım. Fikir sahipleri, demokrasi rejimine basın mensuplarının hapse atmaz» görüşünü savunuyordu. Aynı görüşleri paylaşan daha bir çok parlamento üyesi vardı. Fakat hiç bir milletvekili ve senatör, basın suçlarında mahküm olmadan tevkifi kaldırılamak ve meşhur 141 ve 142. nci maddeleri vazuha kavuşturacak kanun teklileri vermedi. Açık rejim şam hâlinde Hükümete de en ilk birantworta görüldü. Bir gazete olsa tevkifi gibi üzücü bir olay, ancak bu şekilde tamir edilebilirdi. Prof. Nihat Erim, bunu şu sözlerle çok iyi belirtti: «Öyle anlıyor ki kanunlarda eskiden kalma bir hükmün tatlığı olarak, bu sekiadımız tevkif edilmişdir. Bir gün dolayısıyla gazetenin mesajını otomatik tevkifiini tamamen kanun değiştirebilir. Kusku ki fikir sağa nerede baslar, sağda hâlde, sonraki hiç bir zaferin nesneleri değiştirmemeli. Bu durumda çok üzüntü duyuyorum. Eğer bu konuları da vermek istediysem, bunu gizli birde sakınca istemek istedim, ancak şimdilik her zaman gizli bir sakınca varsa...»

Bu, diğer demokratiseye yönelik girişimlerdeki, genel Anayasaya göre ne olursa olsun uygulanmaya gerekten nécessitek, bu tevkif işe konusunda. Eşveli, gantecilerin maddeleri olumsuz tevkif edilmesi konusunda farklılığıdır. Sonra, konusunda propagandası suçu, hukuki gâlîyle sârif bir şekilde taşımıştı ve meşhur 141. ve 142. nci maddeleri buna göre değiştirildi. Evet Güresin, bu zarureti anlaşıp ortaya koydu: «Akhâdîmî hâl kimse bu maddeleri hâlde, aşırı soldan veya aşırı sağdan gelen rejim düşmanlarının mevzuatı at oynamamasına fırsat vermem demez. Ama unutmadık getirilen iki açık rejimlerde mücadelede, Anayasası ve sisteme uygun, sağlam ve usullerle olur. Kaçılıkçı hükümler ve antide demokratik usullerle değil.»

T.B.M.M. Karma Bütçe Komisyonunda Orhan Apaydın, 141 ve 142. nci maddelerin değiştirilmesi gerektiğini savundu: «Demokrasi, bir hâl hürriyeti ve müsâmalâhâ rejimidir. Demokratik rejim, karşı meydanlara karşı kendisini pek çok koruyacaktır. Bu cereyanlara, komünizm ile fâsihâde. Ancak bu konuya tâhdit eden bu maddelerin çok sârif olması gereklidir. 141. ve 142. nci maddeler îlgâ edilmesi demiyorum, ancak bu maddeler gibi fikir hürriyetini tahâdî eden maddelerin kasıf unsuru hem de sârif olarak tesbit edilmeli olur. Bu maddelerin mücâdeleleri çok ağırdir. İlgâ edilme şekli beraber tâdî hakkında ne dahi bilinmediğini öğrenmek istiyorum.»

Nostalik dağıtmakla şöhret yapan ve Senato kürsüsünde Anayasayı açıkça çiğnenen Adalet Bakanı, bu ciddi tenkitlere, «asla» cevabı vermekte tereddüdü etmedi. Halbuki YÖN okuyucuları, bugündü hâliyle 141. ve 142. nci maddelerin, her türlü sosyal ıslâhat fikirlerini tehdit altında tuttuğunu çok iyi biliyor. Nitekim bu görüşü, 1952'de 141. ve 142. tâdî edilirken, eski Temyiz Başkanı Halil Özürek, Prof. Faruk Erem, Prof. Çetin, Prof. Necip Bilge, Faik Ahmet Marmarca, Osman Böyükbaş,

Kayhan Sağlamer
Tevkifhanedeki gazeteci

Cezmi Türk, Behzat Bilgin, Kâmil Boran savunmuşlardır.

Tatbikat hâlen su şekilde cereyan etmektedir: Komünist propagandasının ne olduğu hakkında sârif bir fikir olmayan bir çok sayıda, en masum sosyal ıslâhat fikirlerini bile 141. ve 142. nci maddelerin sârumlu içinde gösteren hareket geçmektedirler. Savcı, en iyi ihâtimâl, bilirkişî mürşâat etmektedir. Bilirkişî de kendi anlayışına göre, ilgili yazida komünist propagandası olup olmadığını karar vermektedir. Çok farklı hükümlere varan bilirkişîler görülmektedir. Meselâ Tanın dâvâsında, ilk bilirkişî ele alarak, ciddi sendikacılığın ilk örneğini verdi. Vergi adâniğinden vatandaşları, binânevâller ve himayesizler diye sunulandırlarılığından ileri sürülen Bahir Ersoy, yaptığı basın toplantılarında özetle şunları söyledi: «Sosyal devletâzâdeye őğrenârler, fakat fâkirin tenceresine eğilmezler. Vergi adâniğinden bahsedelerler, verginin coğunu dar gelirli vatandaşlardan alırlar, zâhvânlar kazanan nemûk ekisine dokunmasın! 109 sayılı kanunun iççilere sağlanacağı indirimini faydasını iki yıl sergile bir râkmak istiyen malîcilerin, bu anlayışlarını şiddetle protesto ederiz. Sosyal adâna devletâzâdeye őğrenârler, Bu sakat vergi politikâsim birakmazlansa. Anava sanzu bayrak yaparak, onun gölgesinde demokrasının kıymetlerini ni bağırsına koparacağın. Yurt ölçüsünde mitingler olabilir. Eker herkes hissesine düşen vergiyi verseydi, biz daha fazlasını istemeye hâzırız. Bir tarafa himâyeller, diğer tarafa fedâkârlığa davet. Böyle malîye politikâsim olmaz. Bu anlaysı birakılmıştır. Aksi hâlde, firtinalar ve şimşekler bağlarını yâgacaktır. Vatan dagâk hâkkımız sonuna kadar kullanacağız.»

Bahir Ersoy'un basın toplantısında şunları söyledi: «Meclis, en az geçim indirimlerinin 2 yıl tehdî ile ilgili tasarıyı görüşüyor. Komisyon, tasarıyı geri aldı. Erte-

reti geniştir. YTP. İl Prof. Aydem Yalcın ise, Alican'ın muhalefetine rağmen, AP. de dahil CHP. ye karşı bütün kuvvetleri bir araya getirip, İnfönyü devir meyâsi rüyası görür. Bununla beraber, AP. dışında bir birleşme dahi kolay değil. Zira tarafâlar, kendilerini dey aynasında görüyorken. Esasen birleşmeler de, yeni partinin vatan satında kuvvetle bir teşekkür haline gelip geleceği yâcegi çok şüpheli. Parlamento arıtmeliği bakımından ise, mesele bugün için önemli değil. Zira hükümet hâlen rahat bir ekersi yâce alıp.»

Bununla beraber Alican, CHP. ye karşı kuvvetlerin lideri haline gelmeye çalışıyor. Koalisyonun çağrmasında ilgili olarak, İnfönyü'ye verilen son muhtıra, bu liderlik arzusunun tezahürü sayılabilir. Muhtârada Alican, ordu ileri gelenleriyle teması, İnfönyü'nden tek başına yürütmeğini tenkît ediyor. Alican'a göre, İnfönyü, artık sordunun güvendiği tek adamı intibâbîn yaratmakta vazgeçmeli, hükümete ve kuman danalarla işbirliği sağlamalıdır.

Ayrıca, partizanlık, âsâyî ve af meselelerinde de muhtıra, Y.T.P. liderinin inisiyatifi CHP. ye kaptırılmama gayretinde olduğunu gösteriyor.

İnfönyü bütün bu meselelerde, YTP. liderinin söñâni almaya herhalde dikkat edecek. Fakat bu meseleler yüzünden koalisyonun sarsılacağına ıhtimal verilmektedir.

En az geçim indirimi

İççi dertleriyle ilgili olmayan 22 Aralık iççi mitinginden sonra, İstanbul Tekstil Örneği ve Giyim Sanayii İşçileri Sendikası Başkanı Bahir Ersoy, vergi adâniğinden iki yıl sergile sendikacılığının ilk örneğini verdi. Vergi adâniğinden vatandaşları, binânevâller ve himayesizler diye sunulandırlarılığından ileri sürülen Bahir Ersoy, yaptığı basın toplantılarında özetle şunları söyledi: «Sosyal devletâzâdeye őğrenârler, fakat fâkirin tenceresine eğilmezler. Vergi adâniğinden bahsedelerler, verginin coğunu dar gelirli vatandaşlardan alırlar, zâhvânlar kazanan nemûk ekisine dokunmasın! 109 sayılı kanunun iççilere sağlanacağı indirimini faydasını iki yıl sergile bir râkmak istiyen malîcilerin, bu anlayışlarını şiddetle protesto ederiz. Sosyal adâna devletâzâdeye őğrenârler, Bu sakat vergi politikâsim birakmazlansa. Anava sanzu bayrak yaparak, onun gölgesinde demokrasının kıymetlerini ni bağırsına koparacağın. Yurt ölçüsünde mitingler olabilir. Eker herkes hissesine düşen vergiyi verseydi, biz daha fazlasını istemeye hâzırız. Bir tarafa himâyeller, diğer tarafa fedâkârlığa davet. Böyle malîye politikâsim olmaz. Bu anlaysı birakılmıştır. Aksi hâlde, firtinalar ve şimşekler bağlarını yâgacaktır. Vatan dagâk hâkkımız sonuna kadar kullanacağız.»

Bahir Ersoy'un basın toplantısında şunları söyledi: «Meclis, en az geçim indirimlerinin 2 yıl tehdî ile ilgili tasarıyı görüşüyor. Komisyon, tasarıyı geri aldı. Erte-

İçisleri Bakanı, — Biz ne İparla Koçero'nun kaçmasına karışırız, ne de parti basan zorbalara.... Neden derseniz, açık rejim icabı olarak herkese karıştıracaksınız!.....

si gün gazeteler, en az geçim indiriminin uygulanmasını bildiren sevinçli haberler verdiler. Yalnız bu sevinç, Ocak ayını aşmayı bekliyor. Zira hükümet, tehdî hâssasında kararlı.

Millî Birlikte kanuniştanın geçim hadlerinin bir ay için uygulanması, hükûmetin tehdî tâsîrisini geçirmesinden hâli gelliyor. Zira Meclis, hükümet tasar-

ıçın milyonerler yaratmak ve sahibâkârları vergilendirmek şart. Çıkar yol, elbette ki halktan yâna bir devletçilik... Ama bu da kâmin hâdine...

Bakanlar ve öğretmenler

Öğretmenler Federasyon idarecileri, on plânda gelen devlet adamları ve politikacıları ziyaret ederek, öğretmenlerin dertlerini anlatmaya çalışıyor. Federasyon idarecileri, Gârsel ve Alican'dan sonra, geçen hafta Dinger ve Saârî'e konutları.

Başhefa şikâyet, MİHH Eğitim Bakanlığına yönelik. Federasyon, Bakanlığın, Tevfik Fiter'in zihniyetinden bir târikh kurtulama âdâniği ileri sürüyor. Tevfik Fiter goktan sahneden çekildi, fakat ondan sonra gelen bakanlar da Tevfik Fiter'in politikâsim değiştiğe enerji ve cesareti göstermemiştler.

Atatürk'ü dinamik bir eğitimi politikâsim ortaya koymayan Bakanlar, beceriksizliklerini, eğitim alanında hâmine istiyen Federasyon idarecilerine cephe alarak örtmeye çalışmışlardır. Bu nun son örneği, Tevfik Fiter za manında da sârdilen Federasyon Genel Sekreteri Emîrîloğlu'nun Dikmen köyü ilkokul öğretmenligine naklî oluyor. Bakanlıkta gube müdürü olan, Yüksek Köy Enstitüsü ve Âmme idaresi mezunu baraklı öğretmen Emîrîloğlu'nun ilkokul öğretmenliğine tâyini ni usulûludur. Tevfik Fiter hâli dahi derece usulsüz bir tâyinden kaçılmıştır.

Bakanlık, öğretmenlerin dövülmesine, hakaret görmesine doğru olduğunu kârmaktadır. Bakan'a, bu konuda dosyalar verilmemiştir, fakat Bakan, dosyaların âkibetini soran Federasyon idarecilerine evâk bulamadım, incelemedim, cebabını vermiştür.

Öğretmenler, bu şikâyetlerini Başbakan Yardımcısı Dinger'e anlatılar ve sözü nilâhet komisyona da uyutulan. Öğretmenlerin geçmiş aksintâsi ile ilgili tekliflere getirdiler. Öğretmenler için bir eğitim tâmînitâsi istediler. Fakat Dinger'in cevabı, everemeyiz, pa-ri yok. Personel Kanunu çika caks demekten ibaret kaldı. Personen Kanunu ise, 1950 den beri yakıncaktır!

Celikbaş meselesi

Celikbaş için aylarca önce, C.H.P. grupuna gensoru talebiyle, Suphi Bayram tarafından bir önerge verilmiştir. Celikbaş'tan keyfi davranışlarının hessab soruluyordu. CHP. idarecileri, bu meşayi de Parlamento İstâdalarına yakınlığı bir ustalıkla geçittirmesi ni bildiler. Suphi Bayram'ın, dörtbaşı manzûr konuşması sonucu yüz kâldı. Yalnız bu arada, Ana Yasa biraz zedelendi...

Herşeyden önce, Anayasaya göre gensoru önergesinin bir hafta

Başbakan Yardımcısı: Ekrem Alican
«Ben de varım...»

Rifat Öreten

Hükümetteki Ap. temsilcisi

tu. Kendi ifadesine göre, Abbas Cetin, bu durumu Bakan'a anlatmış ve «Bu iş hepimizin bağına yersin demektir. Bu durum karşıında Bakan Öreten, Mehmet Kavalalı firması terke alınmış mukavelelerden dolayı TCDD'ye 7,5 milyon lira borçlu olduğu halde, bu firmaya 6,5 milyon lira alacak günü ödetmekten ileri gidememiştir. Böylece 7,5 milyon lira borç istenmemiş, fakat 6,5 milyon lira alacak ödenmiştir!»

Daha sonra, Muallâ Sezel de emekliye sevk edilmiş, Öreten, yıldır 400 milyon lira mübâyaşa yapan, 60 bin personelle sahip bu dev işletmeyi mutlak hâkimiyet kürmüştür.

Yeni Umum Müdür İhsan Pulaş, Sivaslı bir hemşeridir. Öreten ona, «İhsan ağabey» diye hitap eder. Yeni Umum Müdür Muvâinleri, Hakkı Ugan ile Habip Germeyangil, Bakanın yerileri doldurulmaz aklı hocalarındır. Diğer iki umum müdürü, muavini Muhiyyîn Ersun ile Neylan Ünsaç ise, «başlarını belâya sokmak istemeyen» klasik memur tipleridir.

Bakalımlı, bu bağımsız YTP, II politikacının ve bağımsız Bakanın bağımsız personel müdürlüğüne zamana kadar sürüp gidecek? İain en acıklı tarafı, bu keyfi davranışlarından ve nimet dağıtmadan dolayı, «Başbakanı umursamayan Bakan» şöhretini kazanan Öreten'in birçok çevre de sempati toplaması ve siyasi kuvvetini geniş ölçüde artırmıştır.

Öreten meselesi, Aican'ın koalisyonundaki aksaklılar kontusunda İhânye'ye verdiği muhtıra ile, da da alevlenmiş bulunuyor. Aican, bağımsızlarının YTP'ye itme

Mertek!..

Hani gözünde merteği görmezmiş dealeminkinde çöp aramış... Bu söz, galiba nazenin Akis için...

Bir zamanların hürriyet havarisi dergisi, son sayısında Cumhuriyet'te çıkan bir yarışma yazısından dolayı tevkif edilen Şadi Alkılıç'ın soyadında bile suç arıyor, kılıçın başına taktığı «a» dan ko münâstîk çıkarmıyor... Allah selâmets versin. Ama ufak bir nokta:

Nazenin derginin yazı işleri müdürü de soyadındaki «a» un başına «a» getirmiştir: Kurul Altuğ...

Nazenin derginin yazı müdürü, «Leb»den leblebi çika ran meşhur dedektif yazarının ser'inden kendini korusun.

Bizden haber vermesi...

line karşı koyan ve AP'le işbirliğini arastıran Öreten'i savunmak zorunda. Nitekim Aican, Rifat Öreten hakkındaki ileri sürülen partizanlık iddialarının dellileriyle ortaya konmasının istenmiş ve No. 1. K.M.P. İl Adalet Bakanı Prof. Yörük ile CHP İl Başkanı Bakanının da partizanlık yaptığını belirterek, mukabil taarruza geçmiş

tir.

Sıkayıtların üç partiye sırayet ettirilmesi, normal olarak statü konunun muhafazasına yol açarsa da, yılın son günü Ankarada, hâkümette bazı değişiklikler olacağının sözleniyor.

448 işçi neden öldü?

Mutad Meclis kavgaları arasında, iş yerlerinde güvenliğin sağlanması dair bir tasarısı, İlgi görmedi. Çalışma Bakanı Ecevit'in açıklamaları, pek az kişi tarafından dinlendi. Halbuki Ecevit, pek önemli bir derdi ortaya ko yuyordu. Bakan, «Aci gerçek odur ki, memleketimde iş kazaları diğer medeni memleketlerden çok fazladır» diyor ve kaza rakamları veriyor. Bu rakamları göre, 1960 da 63014, 1961 de 68.742 işçi kaza geçirmiştir. Bunlardan 1960 da 460 İş, 1961 de 448 İş ölmüşti. Meslek hastalıkları da önemli bir derdi. 1960 ta 424, 1961 de 699 kişi meslek hastalığına yakalandı.

Care? Bakanlık careyi, yeni kadrolar ihdas ederek, iş yerlerinin iş sağlığı ve iş güvenliği bakımından devamlı kontrol altında tutulmasına bulmuş. Bu teder, kazaların azalmasını sağlamaya yetecektir mi? Gözleceği...

Petrol ovunu

Sanayi Bakanlığı'nın petrol konusundaki ilgisizliğini anlamaya

imkân yok. Bakanlık sanksi, Türk petrolünü ve bir devlet kurum olan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının haklarını korumakla vazife değil. Zira Çelikbaş, bu konuda değerli hakimlerimizden Dr. Osman Tolon tarafından hazırlanan raporu, 15 Eylül'den beri, kanunun boşluklarından faydalanan bekliyor. Bu, kanunun ruhuna tamamen aykırı bir davranış... Bakanlığın raporu uyutmasından ise, sadece ve se de propaganda masrafı olarak memleketimizde 52 milyon lira harçanın büyük echeme petrol şirketleri yararıyor.

Fethi Çelikbaş

Türk petrolünü kim savunacak?

Maymun

İzmir sendikacılardan biri: — Ben tarhana corbasına şerefle, haysiyete losk salarken, o viski içecek... Sonra da beni idare edecek! Yağma yok, maymun gözünü açtı rtik!..

Millet Partisi sözcüsü: — Devlet fabrikaları satılmıştır! Kalabalığın arasında iri harflerle doğan bir döviz: — Esir esir esmeli, komünistleri kesmeli..

Dövizler Geçidi

Mitingde goze çarpıp pankartlardan, dövizlerden birkaçını okuyalım: — Su, ateş, Türk, Bulanlardan ürk!

— Komünizm en büyük vatan hainidir..

— Türk-İş, hileye sapanları hançerler..

— İlerici-gerici yok, millet var..

— Esir esir esmeli, komünistleri kesmeli..

— Türk İşçi cehaleti ve sefahete karşı..

— Komünizmin yegane sermayesi istismardır..

— Bir imparatorluğun devamıya..

— Prag, Varşova, Budapeşte, Büyüreş! Sizleri komünizm boyundurduğundan kurtaracağız..

Toplam

Ben, daha okula başlamadan öğrenmiştim: İki armutla beş elma, sekiz hıyarla üçbucuk düdük, beş çakıla dört köyun kışıyyen toplayamam. Aritmetikte ilk öğrendiğim bu oldu. Ama, bana deseler ki «Mitingde ne gördün?», söyle özetleyebilirim:

Bir tutam Türk - İş + İki tutam imam Hatip + Bir tutam Aican Sayılgan + Bir avuç kafatası + İki kilo yuh + Bir ton yobazlık + İki gram Aydin Yalcın + Dört arşın kahroşun + Yarmi okka yumruk + Birkaç ton küfür + Üçbucuk gram AP + Birbüyük dirhem YTP + Yarmi okka CHP + Bir batman MP + Bir külâh dolusu CKMP + Bir çinslik aklı + İki batman

buçuk batman «İstiklal» + Birkaç çavuş - Orkun = Miting.

Buna isterseñiz beş-on kilo da tuzlu leblebiyle kabakçıkirdeği de eklilebilirsiniz.

Maskot

Mitingde bir de maskot kadın vardı. Hatipler konuşmalarına tra verir-vermez, maskot kadın hemen ölüyordu mikrofonda. Halkı en çok güldüren bu maskot kadın oldu.

Hatibin bir fazla hızlanmıştır: — Marks, Lenin ve.. Gerisini bir türlü getiremiyordu.

— Marks, Lenin ve.. ve.. ve.. Tam o sırda maskot kadın mikrofona sokuldu:

— Yaşasın! diye bağırdı. Ardından sürekli alkışlar...

Şölen

Tandoğan meydanının bayrakları süslendiğini gören kadın biri, yanmadıkine sordu:

İkinin kadın: — Bayram mı var seyran mı? Ne bu bayraklar...?

— Yoo, dedi, Vehbi Koç 25 bin lira vermiş de, onu gelip burada yiveceklermiş.

Marifet

47 kişinin konuşacağı bildirilen miting, 35 kişi konuşuktan sonra dağılı. Otobüste birkaç kişi konuşuyordu. Biri:

— Ne anladık bu işten? dedi.

— Hiç, dedi, fasıstler Türk-İş'i tuşa getirdiler.

Üçüncü kişi söyle karşı:

— Egeye, «marifetin ne?» deyince kuyruunu kaldırır. Türk-İş'in müsâmahâsında faydalanan birkaç zıpkı bolea kuyruk kaldırırı bası değil..

Erbab-ı istihkak

Gazetelerde birinde okudu: 142. madde gereğince tevkif edilen, Cumhuriyet gazetesi yazı işleri müdürlülerinden Kayhan Sağlam, meğersem, İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin 141 ve 142. maddelerin kaldırılması için açtığı kampanyaya cephe almıştı.

Ne demis şair:

— Herkese gelmez belâ, erbab-ı istihkak

DUZELTME: Geçen sayıda bir dizi yanlışlığı yüzünden «Kurultay sözluğu» okurken başlığını doğrusu «Kuruluş sözüğü» yazmış. Bu düzeltme de ilgili.

Öhhööö

(22 ARALIK 1962'DEN ÇİZGİLER)

Kitmîr

Miting alanında... Yanbaşındaki işçilerin biri üblerine soruyor: — Nericidir bu Aican sayısına dedikleri? — Tiyatrocuyamus... — Yani, işçî mi? — Yoo.. — Sendika idarecisi mi? — Yoo.. — Öyleye paraynan tutulur bunu? — Harhalde... Üçüncü işçi burnunun ucuya gıldı: — Yemliha, Mekselina, Mernus... Sezam, Tebernuş, Kefestatayişi.. Ve rivayet ederler kim, bir de Kitmîr...

Ham - Hum

Seyfi Demirsoy: — Türk işçisinin ne hâni ve ne de vasiye ihtiyaci yoktur. Dinliyeler: — Öyleye sen nescin? Aican Sayılgan: — Amaemiz komünizmi tel'in değil: — Anlaşıldı... Cetin Altan Millîye'ye yazıyor: — Yaşasın bizi yiyenler!

Cüzdan azabi

Okuması yüzü bir vatandaş, yanında döndü: — Yahu, bu herifler işçiyi bahane edip hal gibi ırkılık, fasılık yapıyorlar. Bu sözüngi hazırlayanlar hiç mi viedam azabı davamızdır?

Beriki derli derli başını salladı:

— Yok beyim yok.. Onlar viedam azabı değil, cüzdan azabı duyarlar.

Cıktım erik dalına»

Seyfi Demirsoy: — Yeni yeni hânilər väsiller türündə; boygötürüler. Fakat arzuları kursakla moda kılacaktr. Millî Türk Talebe Birliği'nden biri: — Kahrolsun sosyalistler! Sosyalistler... Bir günde:

Mahkûm kadınların dışarıda kalan çocukları

Yazarlarımızdan Sevgi SANLI, cezaevindeki kadınlarla konuşarak bilmemişim bir âlemin perdesini araladı. Yazıyı bu sebeple ilgi ile okuyacağınızı umarız.

Cezaevindeki kadınlar arasında...

İncebelci'deki Merkez Cezaevinin Kadınlar Bölümüne girdiğim zaman onbeş yirmi kişi, küçük bir avluda, kaba tahta bir masanın etrafına toplanmış patates soyuyordu. Babacan tavrı Cezaevi Müdürü, «Hanım, size okuma yazma öğretmeye geldi. Yalnız, derse başlamadan sizlerle tanışmak, biraz solibet etmek istiyor» dedi. Bir banan, bir koğuştan avluya inen basamaklar üzerinde duran müdüre bakıyorlardı. Müdür anlayış davastrandı: «Başınızda dilkilip durursam rahat konuşamayacağınız. Ben gidiyorum. Dürsten sonra Müdürülüğe uğrarsınız değil mi?»

Az önce koğuşta duran mahkûmlar da yeni ziaretçiyi görmek için birer ikişer avluya çıkmaya başlamışlardı. Güllümsediler. Karşında bos boy, renk renk değişik yapıda, değişik yaşta kadınlar vardı. Herhangi bir tamada rastlayabileceğiniz kadın yüzleri. Kara gözler, elâ gözler, ein bakışları, donuk bakışlar, inatçı dövüşen geneler, zaif gevşek ceneler, patatesleri ustaca soyan esmer, nasırlı eller, tombul, beyaz eller...

«Kolay gelsin!» dedim, «Anlaşılan cezaevinin yemeklerini hazırlamak size düşüyor.» Yuvarlak yüzü, tatar gözleri yumruk yumruk, kızılı boyanmış saçlarının dipleri kara kara sırttan bir genç kadın hemen atıldı: «Burada, bunca kadın işsiz gecesiz oturuyoruz. Mutfak işlerine biraz yardım etsek elimize mi yapışır?»

«Demek çalışmaktan memnunsunuz.» «Çalışmaktan sıkayıyoruz. Dışardayken tatil günlerini ipe çekerdim. Büsbütün boy kalmak taş taşımaktan bitemis meğer.»

Iri kemikli, kahn sesli, sarışın bir kadın taş attı: «Hani duyan da dışarıda taş taşıyorsun sanacaks. Berkinin kasları çatdı: «Merak etme, benim işim taş taşımaktan daha kolay değil. Banadondı: «Efendim, açık konuşayım. Ben bir günah kadınıyım. Genelevde çalışırım. Belki de okuma yazma öğretmek istemeziniz bizim gibilere». Yüzü hafifçe kızarmıştı. İçimde umuda benzer bir şeyler kimildi. Demek hâlâ bir çocuk gibi kızarıbiliyordu. «Buraya ne kimseyi ayıplamağa, ne de kimseye tepeden bakmağa geldim» dedim. «Cezaevine girenlerden birçoğumun bir bakıma suçsuz olduğunu, bir bakıma suçlu olanlardan pek coğunun da cezaevine girmedigini biliyorum. Elbette sana okuma yazma öğretmek istem. Çok daha önce öğretebilseydim belki burada karşılaşmadık. Eski isine dönmek istiyor musun?». Yumruk gözleri biraz daha yumuldu. «Çok daha önce öğretebilseydin... Geç kaldınız, geç! Üç büyük aylık bir cezam var. Ne öğrenebilirim bu kadar zamanda? Biraz gazete heccemesini biliyorum zaten. Doğru dürüst söyle olmayan vesikalı bir kadın kim is verir? Evine hizmetçi diyen alıcı bulunmaz. Sizden iş istesem evinize sokar mıydnız beni?». Kızarmak sırası hâlâ gelmemişti. Sözüne devam etti: «Biz önceneye kadar oradan kurtulamayız. Ancak olim kurtarı bizi».

«Niçin ceza yedin?» diye sordum. «Hükümete vergi filan ödediginize göre, kanun dışı bir iş sayılmasa gerek.»

«Sevdığım bir adam var» dedi. «Babası evlenmemize razı olmadı. Bir gece suradaki arkadaşıyla (kırkbes elî yaşılarında çuktur gözülü bir kadın gösterdi) bir kaç kadeh raki yuvarladık. Kafamız iyiydi. Dayandık ihtiyarın dükkanına. Kapı pencere, cam çerçeveye demedik, ne bulduksa tuz buz ettik.»

Cuktur gözülü kadın lâfa karıştı: «Kabahat hep polislerin işgâzarlığında. İhtişar bizden dâvacı olmadı ama polisler, umumun huzurunu bozuyorsunuz diye yakamaza yapıştılar. Ben bilirdim onları yola getirmesini. Gelgelelim bir cahillik ettim. Arkadaşım dediği gibi kafamız iyidi. Cümle âleme meydan okuduk». Konuşurken bazan cezaevinin kadınlar bölümünde olduğunu unutuyor, herhalde profesyonel bir alışkanlıktan ötürü, cuktur gözlerini çapkımcı süzüyordu.

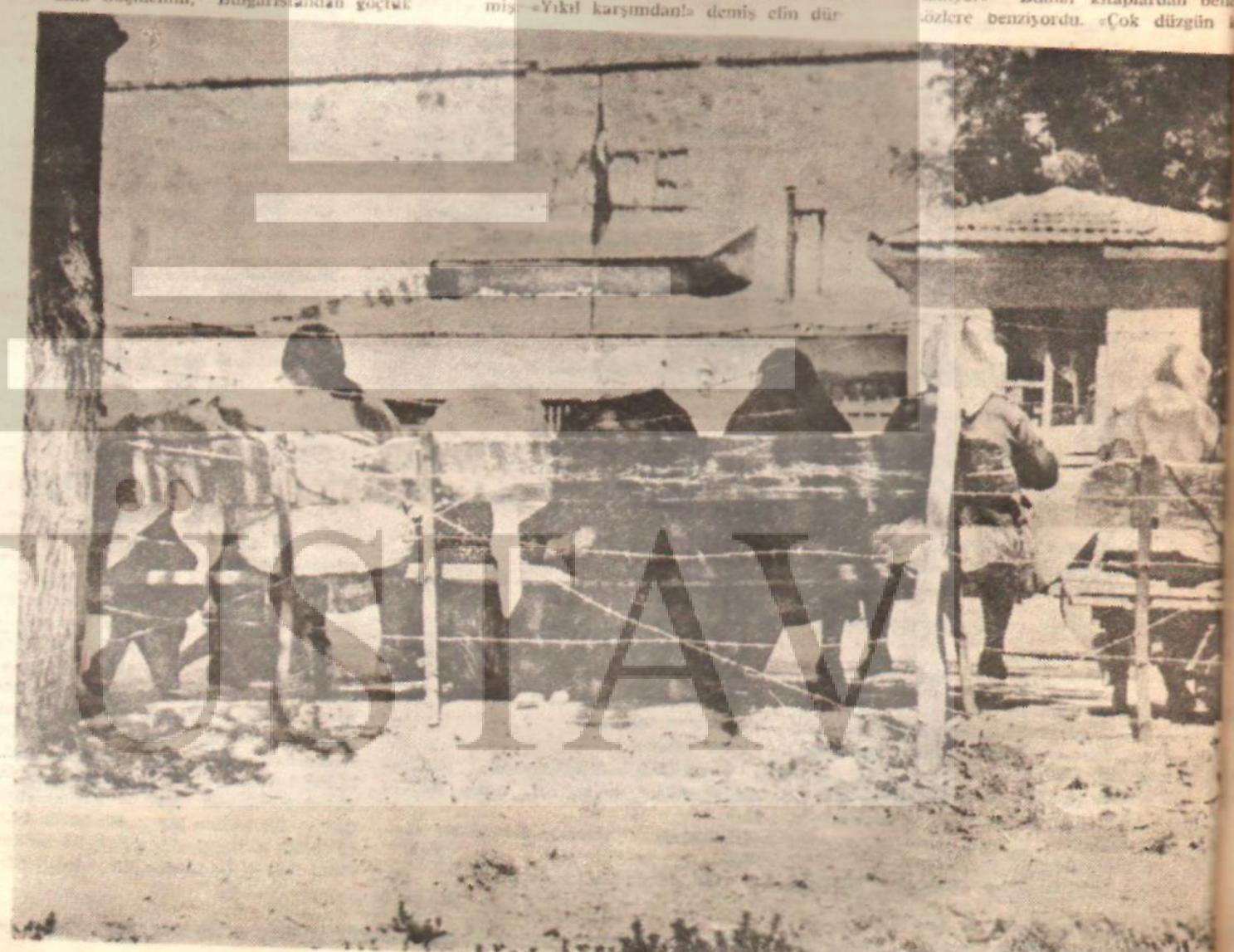
«İlk suçunuz mus diye sordum Genç, «İlk defa düştüm buralar'a» dedi. Aynı soruya ortayaş kadın tekrarladım. Bir raz sıktılarak ikinci gelişini söyledi. Cezaevindeki kadınlar genellikle, ayaşlarının bir defadan fazla sürücüğünü açığa vurmaktan hoşlanmamışlar. İlk geliş zina yüzündenmiş. Ben de bir zamanlar derli toplu, evli bârkh bir kadınım. Göçmenim, Bulgaristan'dan göçük-

buraya. Daha onsekiz yaşındayken, hıç tanımadiğim bir memlekette beni yüzüştü bırakıp kaçan kocam utansın bu hallerle düşmemeden» dedi. Sözü evirip eğitimini yararlarına getirmek istiyordum: «Tabii okumuş olsaydınız, başınızı kurtaracak durumda olsaydınız...», sözümüz kesti: «Okusaydık, okusaydık ama okuyamadık işte. Bizden geçmiş artık. Hem burada bugün varız yarın yüzüğ Bak, şuradaki genç köylü kızlarını okut Ağaç yaşkenegili. Şu kızcağız yirmibir aydır tutuklu. Ne zaman etkeşagini da Allah bilir.»

Onaltı onyedi yaşlarında, parlak kumral saçları iki kahn örgü halinde beline kadar inen bir köy gizeli. Rahat, sevimli, çocuksu bir havası var. «Senin başına nasıl bir kaza geldi?» diye soruyorum. Karşılık vermiyor. Etrafındakiiler: «Adam öldürdü» diyorlar, «Bu kız doğan düğün meramını anlatamaz. Belki bunca zamanır, tutuklu kalmış bu yüzden dursa. Başına gelenleri anlatması için üteliyor, susuyor. Koguş arkadaşları serîvenini anlatmak için yarışıyorlar. Dediklerine göre otuz sekiz yaşında üç çocuk babası bli adam, «bu sunayı, bu kekliği» târlada ot niçerken bir hendeğe sırfiklenmiş. Hemen çocuğa kahvermiş kizcağız. Durumu anlaymam aklı başından gitmiş, adamdan bir çare ouhnasmış istemiy. «Yikiş karışmadan» demis elin dür-

züsü, «Seni bir daha gözüm gör. Yoksa bütün köyü üstünden geçir. Kızı sordum: «Asıl o zaman mı? asıl o zaman mı gözün karardı?» bozmadı. «Daha önce de kiziyo...» diye karşılık verdi, «shep kiziyo... Arkadaşlarının kanısına göre...» işliyeni kızın erkek kardeşi idi. Bu suçu fistüne almıştı. Öldürülen arocugunu karunda taşıyordu. Bu lar altında şaslaşacak bir rahatlığı bir umursamazlığı vardı. Köyü belini bükülmeyeceği kadar genişti, niklendi. «Bize bîkî dîkîs de öğretsin» diye sordu. «Bîkî dîkîs öğretç... çok isterim» dedi.

«Demek yirmibir aydır tutuklu neden mahkemen bu kadar uzun süreden kalmadan kuleğimin dibinde ses çinladı: «Adaletin gecikmesi asılsızlıktır». Başını çevirip baktım. Den den berî bir duvara yaslanmış herkese tıpkı duran uzun boylu, yüzü eriş sivilceleriyle dolu esmer kız, usulenanına sokulmuştu. Uzun, kıvrık kılçılık kırpa kırpa, mutuk söylemeye konuşuyordu: «Toplum, suçu yetirenze yüzlerce kanun yapıyor. Bunlara sular cezaandleran bir kaç kanunu deleyiverince adalet sorununu çözüme sunuyor». Bunlar kitaplardan belleklerde benzeyordu. «Çok düzgün k

Ankara Merkez Cezaevinin önünde içerdekileri ziyaret için sıra bekleyen kadınlar

Dışarı ile demir kepeng çarşından temas

suyorsunuz. Sizin herhalde okuma yazma öğrenmeye ihtiyacınız yok» dedim.

«Üniversite mezumum» dedi.

«Doğrusu burada üniversite mezunuyla karşılaştığım sanıyorum. İnsanları suç işlemeye götüren etkenlerin başında cahillikin bulunduğuna inandığım için cezaevinde öğretmenlik yapmağa hestenedim» dedim. Siyasi suçlu olduğunu söyledi. «Bilirsiniz,» dedi, «Toplum kırallarıyla başdaşanımlar ya orta seviyeyin altında kalanlar, ya da orta seviyenin üstine çınlardır, coğunlukta. Yanı toplumun tortusu ve kaynağı. Alacak, nüfus bir yana bırakırsak, ben ikinci sınıftan olduğumu ileri sürecekim.»

«Siyasi suçlular için ayrı bir bölüm yok mu?» diye sordum. Güldü. «Bana Mar got Fonteyne'ye yapıldığı gibi televizyonlu, banyolu bir oda ayrıracaklarını mı samyor dün yoksa?» Başım kaçı. «Üç dört hafif tadir yananmadık. Kadınlar koğusun bir banyosu bile yok. Erkeklerden sira gelirse bir kaç ayda bir hamama gidiyor? Kiyede cezaevleri suçlu sayısına göre çok dar, çok sıkışık.»

«Türkiyede aşağı yukarı kaç mahküm var, biliyor musunuz?» diye sordum.

«Sanırım 52 bin kadar.»

«Ya suchu kadın sayısı?»

«Aldanmıyorum tutuklularla birlikte 3500 civarında.»

«Pek büyük bir sayı değil. Kadın suçluların nispeten az olduğunu neye bağlatırınız?»

«Memleketimizde aile bağlarının oldukça kuvvetli olmasına. Kadının gerek iyi, gerek kötü işler yapmasını sunrulan hayatı bir çerçeve içinde yaşamamasına, kadının doğustan daha uysal, daha geçimli olmasına, belki kadınlar arasında iki içenlerin arzılığına... Cezaevlerinde yaşantı kadınların büyük kısmı büyük şehirlerin fakir semtlerinden geliyor. Hırsızlık, yankesicilik, esrar kaçaklılığı gibi suçlardan hizmet giyenler çok. Köylerden kasabalar dan gelenlerin sayısı yüzde onu geçmez. Bunlar daha çok hakaret, zina, namus yüzünden adam yaralamak, adam öldürmek, han davası gütmek gibi suçlardan cezaevini boyalarlar.»

Hırsızlıkta içeriye giren pek azdır.»

«Bakıyorum bu konuya iyi incelemişsiniz.»

«Ne yaparsınız, son zamanlarda geçimiz bu yüzden. Şaka bir yana, bir kaç yıl önce cezaevleri üzerine bir etti hazır bulduk. Tabii bu kadar yakından göz yapmak fırsatını bulacağımı bilmiyorum o zamanlar.»

Beni iki tane akça pakça köylü kızı tanıtmak istiyor. Utanarak içeriye kaçıyorum. Meğer suyolları zina işlememiş, yordamıyla yürüyen kör bir kadın gö-

ziime ilişiyor. «Sen burada ne ariyorsun, bacım?» diye soruyorum. Gölverende bir gecekondu varmış. Onun kirasiyla geçinmiş. Son kırıcları üç dört aydır metelik koklatmamışlar. Evden çıkışınlar diye pencere camlarını kurmas. «Haneye te cavıza» suçundan yakalandı. Kendini bu tophuluğun bir parçası saymamış. Ona göre buradakiler «Kötü karilar, bunlara ve rilen ceza az biley...»

Vahsi kedi gözler bir kız bana dik dik bakıyor. Soğuk, kuşku baktı. At cambazı olan babasının başka bir erkeğe kaçan annesini öldürmüş olduğunu öğre niyor. «Bütün dünyaya soğuk, kuşku baktılarla bakmama şaşmadam. Başın dan geçenleri söyle anlatıyor: «Onaltı yaşındayım. Altı ay önce evlendim. Ağabe yim kocamdan yüz lira ağırlık istedim. Paramız çıkışmadığı için belediye nikâhi kıyı diramadık. İmam nikâhyla evlendi. Kocam at arabacılığı ediyor. Bir gün iş bulur, bir gün bulunaz. Ben Bahçelievlerde bir evin kapısını açık gördüm. İçerde bir sürü eşya vardı. Ortakta kimsecikler görünüyordu. Bir kaç parça eşya alayım derken enselendim.»

Kör kadın sordu: «Çeplerden para asır masını bilmiyor musun?»

Genç kadın bilmediğini söyledi. Genel ev kadın güllimedi: «Desene daha bu işlerde pek acemisin. Bir eve girelim demis sin, onu du yüzüne gözüne bulastırmış sin». Siyasi suçlu: «Hiç şüpheniz olmasın yakında öğrenir» dedi, «Bunun gibi acemi çaylaklar tecrübeli arkadaşlarının görgüinden, bilgisinden faydalanan. Cezaevleri sabıkal yetiştiğine okulların. Basit bir vergi borcundan içeriye giren, esrar tıraşı olur çıkar, komşusunun bahçesinden erik çalan bir çocuk cinsi sapıkların eline düşer.»

«Kadınlar arasında da var mı öyleleri?»

«Pek sanmıyorum, hiç rastlamadım.» Geneliev kadın sözü karıştı: «Yalnız, bir defa bir kadın bir patihanla suçüstü yakalandı. O zamanın beri bize dışarıdan çig sebze, çig et getirilmesini yasak ettiler. Ne olur müdür beye söyleşeniz de bari ispanak, pirinç gibi şeyler pişirmeye izin verseler.»

«Cezaevlerinde yeni suçlar işlemekten başka bir şey öğrenilmez mi kuzum?»

Siyasi suçlu şunları anlattı: «Bir yıl dan fazla ceza yiyecekler Sivasta haliçlik öğrenirler. Sivasta Cezaevinde oldukça iyi bir çalışma sistemi uygulandığı söyleniyor. Bilirsiniz eski kanunların ceza anlayışına göre iş, hükümlünün hem bedenini, hem ruhunu yorgunluk, bezginlik, işkence için de çökerken, özgürlüğünün elinden alınma sına ek, bir cezayıd. Yeni adalet anlayışı na göre suçluyu topluma ayak uydurabi

lecek, yararlı bir insan haline getirmek gereklidir. Ama ne yazık, bizde cezaevlerinin kalabalıklığı yüzünden çoğu zaman mahkûmlar değil çalışacak, oturacak yer bille bulunamıyor. İskandınav ülkelerinde tek örümcek tutan yer cezaevlerinin kapıları yarım. Ne yazık, bizimkiler çok işlek kapılar.»

«Sizden başka okumuş kişi var mı burada?» diye sordum.

«Dün bir kadıncağız getirdiler. Görmüş geçirmiş bir insana benzeyen kimseye konusmak istemedi, dünden beri. Yatağına kapanmış zıhlıyor. İsterseniz, bir konusma deneyin onuna. Belki size ağıllı.»

«Suçu ne?»

«Çocuk diliştermek.»

«Kadınlardan çoğu bu işi adaletin peçesine dilişmeden becerir, sarmyordum.»

«Elbette, ama bütün suçlarda olduğu gibi bunda da yeteri kadar becerikli olmayanlar yakayı ele verir.»

Koğuşun köşesindeki yatağına bütünlük bir kadın gördüm. Dante'nin cehennemindeki bir yüz bundan daha solgun, daha dokunaklı olamazdı. Sanki, içeriye girerken bütün umutlarını kapıda bırakmıştı. Soluk yesil gözleri boş boş bakıyor du. Yirmisekiz yaşında dul kalmış. Beş yıllık evliliği boyunca çok istediği halde çocuğu olmamış. Genç bir adam sevmış kusa bir süre önce... Zeki, kültürel bir genç adammış... «Zekâsının parlaklığını gözlerimi kamaştırdı, kupkuru bir kafadan başka bir şeyi olmadığını, acıma duygusunu, mertliğini çotan yırtmış olduğunu fark edemedim. Gebe kaldığımı öğrenince bir daha yüzümü bile görmek istemedi.»

buraya daha dün geldim. Ama sarmyorum ki gördüğünüz kadınlar içinde en fazla açıksın benim. Her biri kabahatı ya topluma, ya cahilliye, ya fakirlik'e yüklenmiş bir çeşit lehazırına ermisti. İşin en kötüsü kendi kendini suçlandırmaz. Çocukluğunundan beri hiç bir kurallar tartışımadan, akhmin süzgeçinden geçirmeden kabul etmedi. Ama ta canunda, kanında duyduğum bir Tanrı Buyruğu var. Öldürmeyeceksin! Canımdan can koparmak beni dehşete düşürüyordu. Bir ara tanınmadığım bir şehrde gidip çocuğumu orada doğurmağı düşündüm. Ama ufacık bir 12 bekle, tek başına hayatımı kazanmam kolay değildi. Sonra dünyaya getirdiğim çocuk babasızlığım hesabını sormaz mıydı? benden? Ele güne rezil olmaktan korkuyordum. Ele güne rezil oldum iste... Üstelik çocuğu da kaybettim. Yeryüzünde güvenebileceğim kimse yok... Hiç kimse... Bazen kendime güveneyim diyorum, kendi sevdiğim... Pek te kötü bir kişi değilim aslında. Ama insanın sadece kendine güvenmesi, sadece kendini sevmesi çok soğuk, çok kısır bir şey.»

Bana oyic geldi ki, oya gecin, kadın atıtk sevmegi hep aldatılmakla birleşti. Etrafına savunma duvarları örecek, cezaevi duvarlarından kurtulduğu zaman biles o duvarları aşamayacak.

Karşındaki ranzada beyaz saçlı, gözlü bir, tertemiz yüzlü bir kadın bası: bir kağıtta yazları söktürmeye çalışıyordu. Elinden alıp baktım. Bir içra kağıdıydı. Kadıncağız felç olduğu için yerinden kıldınamamıştı. Arkadaşlarının anlatıldığına göre kocası onu boşayabilemek için sahitli ispatlı bir suçlu oyunu terstilemiş. Zina suçundan hapse attırılmış. Sikintıdan inme inmiş zavallıya. Zina hikayesi ne kadar doğru, ne kadar yanlış bileysem. Yalnız öyle anelik gibi bir yüzü var ki inmeli kadınım...»

Dört de yaşlarında iki kız çocuğu üst kattaki bir ranzadan indiler. Öyle uykusundan kalkmışlar. Hayretle burada ne işleri olduğunu sordum. Anneleriyle birlikte çile dolduruyorlar gibi cezaevinde Anne lerinin suyu esrar kaçaklığını yapan baba lara yardım etmek. Bir kaç ay önce işleri basılmış... Baba erkekler koğusuna ana buraya gönderilmiş. Dört çocukların dan ikisini köydeki akrabalarına teslim etmişler. Anne sekizbüyük yıldız yemiş. Bu iki küçük kız ne olacak? Körpe beyinleri suçu yetiştirmek okulunda mi yoğunlaşacak diye düşündüm acı acı.

Kadınlar koğusunun avlusunda iki küçük hücre vardı. Birinde cezaevinde hâli se çikaran, dikkatli eden mahkûmlarla başılamak için kullanılan zincirler hâkarlar duruyordu. Hicreler boştu. Zincirli hücrenin esidine oturup güneşlenen zeki baktı, caha yakın esmer kadın kucağında bir büyüğün yanında bir erkek çocuk vardı. İkibucuk yanında bir kız da eteklerinden çekistiriyordu. Partak o yaz dişlerini gösteren bir gülüşle:

«Hoş geldin abla!» dedi Yamma iştim.»

«Demek sen de çocuklarınla geldin bu raya.»

«Yalnız ikisi şamanda.»

«Kaç çocuğu var?»

«On tane.»

«Efendim?»

«İam on tane çocuğum var abla. He rifiş ufacık, tefecik. Ne karma kaldırabilir, ne yük taşıyabilir. On boğazı beslemek bana düşüyor.»

Knuşmamıza kulak tutarları olan mahkûmlardan biri: «Kocan ufacık tefekken ina on çocuk yaptırmış. Ya mazalıh iriye ri olsaydı» dedi gülerek. Kadıncağız içini çekti: «Elden ne gelir. Artık gebe kalma mak için, afedersiniz, pıslık ye deseler yedim. Kolay in on çocuk anası olmak? Herifimin elinden bir iş gelmez. Ben kovalarla sokaklardan kömür toplarım. Bir patronum var. Topladığım kömürleri o satar, parasını bölüşürüz. On kova kömür toplayabildiğim gün on çocuğun karnı doyar. Vallahi o zaman hiç bir ş. calmam abla, çocukların karnı doyduğunu zaman hiç bir şey çalmam. Hem evlere girmek fide tim değildir. Yalnız yolda bulduğum demirleri yürütür, «urdavatçuya satarım. Bazen pek sıkışınca, yolda bulmadığım demirleri de yürüttürüm. O zaman böyle başı belaya girer.»

Kadın doğuştan hikâyeciydi. Bu koşul lar altında bile metinliği, şakacılığı elden bırakmamış güçlü bir insan.

«Yolda bulmadığın demirleri nereden yürütürsün?»

«Daha çok demiryollarından. Dedikle irine göre demiryolları hepimizimiz, bütün milletimiz. Ben de payımı alıyorum.»

«Kaç yaşıdadın?»

«Dur bakayım.. Kırk yaşıdan iki yıl eksi.»

Mahkûmlardan biri sordu: «Neden o hayırsız kocanı başından atmıyorum?». Esmer kadın: «Olmaz öyle şey» dedi, «Beni ona ufacıkta verdiler, o benim amcamın oğlu, nikâhlı kocam, namusum!»

Cezaevinde ayrılrken mahkûmlar be ni kapıya kadar geçirdiler. Kendilerini anlamağa çalışan bir yabancı, dışardan esen bir soluk taze rüzgâr gibiydi..

Onları dıslınlık bir İngiliz yazarı: «Min şu sözünlü anam içim burkularak: «Yeryüzünde cezaevleri kaldıktan hücreleri sen ya da ben doldurmuşuz. Pek farklı mez.»

Amerikan İstihbarat Ajansı

Türkiyedeki
İhtilâl

C.I.A.'nın her türlü batıdan, her hareketten sorumlu tutulmuşun bir örneği, Türk İhtilâl «The Inside Story of C.I.A.» adlı kitabı söyle anlatılmaktadır:

«1960 yılının Mayıs ayında Türk generalleri ayaklanarak Menderes'in Batı taraftarı, fakat merhametsiz hükümetini devirdiler. İhtilâl müteakip Amerikan basınında yayınlanan bazı haberlerde «İhtilâlin Washington'da Dışişleri Bakanlığının yüksek memurları arasında tam bir sürpriz tesiri yaptığı» bildirilmektedir. Haber, C.I.A.'yı her fırsatla parmaklarını dolayaların yeni homurtularına yol açtı. Fakat daha sonra C.I.A.'nın bu konuda geniş bilgi vermiş olduğu meydana çıkmış, bu sefer C.I.A.'yı her fırsatla, başka memleketlerin işine karışmakla suçlandırınlar seslerini yükseltmeye başladilar. Halbuki gerçek tamamen değişti; ne birincilerin ne de ikincilerin düşünceleri doğrudydu.

C.I.A. Menderes'in zalimane idaresi karşısında Türk Ordusunda kaynaşma başladığını çok evvelden haber almış ve Washington'a bildirmiştir. İhtilâlden bir hafta evvel Washington'a gönderilen telegraflarda, hükümet darbesinin yakın olduğu belirtilemektedir. C.I.A.'nın yanıltıcı tek nokta General Gürsel konusunda oldu. C.I.A. Kara Kuvvetleri Komutanı olan General Gürsel'in politikadan tamamen uzak kaldığını hesaplarken General İhtilâlin liderliğini izerine atıyordu.

Amerika Hükümeti Menderes tutar görünmüvordu, fakat fabrike ve baraj inşası için o derece müşrifce hareket etti ki, zaman geldi Türk oranı dünyadan en salanan naralarından biri oldu. Merkez Bankası hükümet tarafından verilen ödeme emirlerini ve rüya getiremeyecek durumlara düştü. Gertlerine kadar yükselen binbir mesele Menderes'i daha otoriter ve tenkidler karşısında daha hassas yaptı. Şiddetli kanuni tedbirlerle basını ve muhalifetin ezmeye başladı. Tanınmış gazeteciler profesörler, sadece rejimi tenid etmiş oldukları için hapse atıldılar. Menderes'i tenid etmek cesaretini gösteren Bakanlar vazifelerinden çıkarıldılar.

C.I.A. ajanları Türkiye'de gitmekle artmaktadır gerginliği Washington'a devamı surette bitti. Türk Milleti Menderes'in 28 Nisan'da Üniversite öğrencilerine karşı aldığı zalimane tedbirlerden ve milletin tanrılaştırıldığı Büyük Atatürk'ün yakınından eski Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye karşı beslediği kindeñ dehset duymaktaydı. İsmet İnönü bütün halk tarafından seviyor ve sayılıyordu. Üniversite öğrencileri, siyasi partilerin faaliyetlerini iş ay tatil etme vektisini veren kanunun Millî Meclisinde kabulü dolayısıyla grev halindeydi. Menderes'in lideri bulunduğu Demokrat Parti, İsmet İnönü'nün başkanlığındaki Halk Partisini «yukarı ve gayri meşru» faaliyetlerde bulunmakla suçlandı. Menderes'in yükselmeye sebep olan olaylar met İsmet İnönü'nün Ankara yakınlarında bulunan Kayseri'de siyasi bir toplantıda söz almasına ordu kuvvetle manu olmak istenmesiyle başladı. Orduyu edivordur. İsmet İnönü Türkiye'nin efsaneleşmiş

27 Mayıs İhtilalinde Amerikan Gizli Teşkilâti C.I.A.nın parmağı var mı?

Amerikan İstihbarat Ajansı (C.I.A.)nın gizli faaliyetlerini açıklayan ilgi çekici bir kitabın geniş özeti — başka kaynaklardan da faydalananlarak — ULUS gazetesinde yayınlanıyor. Kitapta Amerikan İstihbarat Ajansının çeşitli ülkelerdeki gizli faaliyetleri anlatılıyor. Bu ülkelerden biri de Türkiye. Kitapta 27 Mayıs İhtilâlin önceden haber almış, fakat Türk Hükümetine bildirmemis. Bu davranış, Amerikada çeşitli tenkitlelerde yol açmış Bazı çevreler. Menderes Hükümetinin durumdan haberdar edilmemesini, C.I.A.'nın İhtilâlde faal bir yol oynadığı şeklinde yorumlamışlar.... C.I.A. ise, «Biz, bir hükümetin iç işlerine karışma-

yız» diye kendini savunmuş. Fakat aynı yazı serisinde, C.I.A.'nın İran'da Musaddik, Guatimalada Arbenz'i nasıl devirdiğini bütün tekerüdü ile okuyoruz. Onun için C.I.A.'nın savunması, inandırıcı değil.

Menderes, devrilmezden az önce Sovyetler Birliği'ni ziyareti kabul etmiş, Kruscov'un da Türkiye'ye gelmesi kararlaştırılmıştı. Menderes'in büyük bir Sovyet Yardımı alacağı söylendi. Fakat Moskova seyahati yepitlamadı, 27 Mayıs oldu.

27 Mayıs hareketinde C.I.A. bir rol oynamış mıdır? Kesin bir şey söylemek mümkün değil. Fakat C.I.A. hakkında ifşaat ilgi ile okunmaya değer.

bir simasıydı. Bütün hayatı boyunca faal bir insan olan İnönü, bu versiz tedbirler karşısında gerilmedi. Kayseri'ye bir hayli gecikme ile vardı. Askerlerin arasından yürüerek geçmeye karar verdi. Askerler saf saf açılarak yol verdiler ve kendisini «İsmet Paşa, İsmet Paşa» avazeleriley selamladılar.

Menderes derhal bir takıkat açılmasını emretti. Birçok subay cezalandırıldı. General Gürsel emekliliğine kadar mecburi izin-

li addedildi. Gürsel, Ordusunun geleceğini ruhunda taşıyordu: Bir askerin politikaya hiç bir zaman karışmaması ve sadece görevini yapması gerektiğini daima tekrar ederdi. Mecburi izinle görevinden uzaklaşırken emrindeki kuvvetlere gönderdiği veda mesajında şunları söylemiştir: «Özellikle içinde bulunduğumuz bu devrede, hepimizin memleketin siyasi havasının acımacık tesirlerin uzak kalmayı bilmeniz lazımdır. Politi-

kadan uzak durunuz.» İstihbarat ajanlarından pek çoğu Generalin uzaklaşmasını not etmekle iktifa ettiler ve artık unutulmaya terkedildiğini söylüyor.

Bu arada C.I.A. da, «politikaya uğraşmayı sevmeyen» 65 yaşındaki Türk Generali üzerinde fazla durmadı. General Gürsel Ankara'daki Amerikan Büyükelçiliği mensuplarına bile pek fazla tanımadı. General Gürsel üniformasını çıkarırken, politikaya karışmamak ve hükümeti desteklemek mecburiyetini de sırtından atmış oluyordu. Gürsel derhal, Menderes'i devirmek için hazırlıklara başlamış olan subay grubunun başına geçti.

Şaşkınlık

Böylece C.I.A. hükümet darbesini beklerken, daha sonra İhtilâlin liderini öğrenerek şaşkınlığa uğruyor. İhtilâl 27 Mayıs'ta gerçekleşti. Sabah saat dörtte hersey olup bitmiş. Mot ze birlikler ve çok iyi eğitim görmüş Harb Okulu öğrencileri Ankara'da belli başlı noktaları tutmuşlar, önemli şehirlerde de askeri birlikler duruma el koymuşlardır. Menderes köylülerin kendisine sandık olduğunu sandığı bir bölgeye doğru otomobile kaçarken yakalanmıştır.

Gürsel de dehset rütbelerde 30 subayın teşkil ettiği bir komiteye başında iktidarı aldı. Gürsel İhtilâl müteakip verdiği demetçe söyle diyordu: «Politika adamları ile anlaşmak ve onları doğru yola sevk etmek için elimden geleni yaptım. Ancak İhtirastan gökleri kararmıştı. İkazla kulak atmak istedim. Artık harekete geçmemekten başka yapacak sey kalmanını.

C.I.A. İhtilâlden sularca evvel Washington'a göndermeye bağlılığı raporlarda, hükümet darbesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmiş. Raporlardan biri şöyle son buluyordu: «Menderes'in günleri sayıldır.»

C.I.A. Cemal Gürsel'in İhtilâldeki rolünü vaktinde sezmemiş olmakla beraber İhtilâlin hazırlandığını yaknen biliyordu.

na fazla şaşmamak gerekiyordu. Zira sabırın son haddine gelmiş olan Türk milleti açıktan açıga bir İhtilâlden bahsetmeye başlamış ve gözlerini orduya çevirmiştir. Aynı kandan olan ordunun da aynı fikirleri paylaştığını hissettiğine söyle yoktu. İhtilâli hârâyaların çevreleri ile temas temin etmeye muvaffak olan C.I.A. mensupları, durumu gününe Washington'a bildiriyorlardı. C.I.A.'nın Türk İhtilâl hareketini evvelden öğrenmiş olması, C.I.A. dışmanlarının, Teşkilâtin İhtilâlde faal bir rol oynamış bulundugu düşünmelerine yol açtı. Yine bir kısmı bu yüzden C.I.A. ya yıldırımlar yaşıdırken bir kişi mi da bu hareketinden dolayı C.I.A.'yı övmekten geri kalmadı.

C.I.A.'nın ne şekilde olursa olsun, yabancı bir hükümetin içlerine karışmak hususunda Amerikan halkından bir yetki almamış olduğunu ileri sürenerlere karşı, diğer görüşü savunanlar, C.I.A.'nın İhtilâlde bir rol omadığını, sadece iki toplantı ve bu bilgiyi Washington'a ulaştırmaktan ileri gitmemiş bulunduğunu belirtmekle yetindiler. Buna karşılık, böyle bir İhtilâlin yapılacağı bilindiğine göre, bundan dost bir hükümetin neden vaktinde haberdar dilmedigi görüşünü ortaya atanlara verilen cevap, C.I.A.'nın tutumunu göstermesi bakımından bir hayli ilgi çekiciydi: «Biz bir hükümetin içlerine karışmayız. Dost bir milletin hislerine karışmayı ise asla kabul etmeyez. Bir hükümetin iyi olup olmadığı hakkında demokrasilerde, ancak o millet söz sahibidir.»

Musaddik'in

Suçu

Fransa'nın ünlü Sorbonne Üniversitesi'nden eski mezunlarından, sevgili tavırlı Ali Amin'in İran Başbakanlığına getirilmesinden birkaç gün sonra, C.I.A.'nın bir ajanı İstanbul'da sokaklarında adım başına rastlanan meyhanelerden birinde gazeteci bir dostuna rastladı. Bir müd del suradan buradan konuşmuştur. Lâf İran'a geldi. Gazeteci su sualı sordu:

— Su İran Başbakanı Amini nasıl bir insandır kuzum?

C.I.A.'nın ajan elindeki boş bardağı parmaklarının arasında bir müddet çevirdikten sonra, gözlerinde muzip ve samimi bir bakışla:

— İyidir, dedi. Hem iyidir, hem Batı tarafındır, hem de bizimle ele çalır.

Gazeteci memnunlukla başına salındı ve elindeki kadehi dudaklarına götürdü.

C.I.A.'nın İran'a alaka göstermeye başladığı stralarda, bu memleketteki rüşvet ve irtikâp, Doğumun bu sosyal hastalığını gayet iyi bilenleri bile şaşırtacak bir derecede varlığı. O derece ki, Ali Amin'in iktidara geldiği 1961 yılında İran bütün petrol zenginliklerine rağmen iflasın eşiğinde bulunuyordu. Halbuki Amerika Birleşik Devletleri, İran'ın batılarım safundan kalmaması temin için 1953 yıldan bu yana bu memlekete 1 milyar dolara yakın yardımında bulunmuştur.

Gözyaşları ile meşhur olan İran Başbakanı Musaddik 1953 yılında koymustu. Bir yandan da Batılı-İngiliz petrol kumpanyalarına

YÖN, 2 OCAK 1963

Gizli teşkilâtin başı Allen Dulles

Kremlin'le anlaşmaya ve tehdit ediliyor. CIA, Musaddik'i devirmeye tehdit etti. CIA'nın o zaman zaferi olarak kabul edildi. İlk kez bu gerçekten büyük bir seyir oldu. Ancak Musaddik'in ardından uzaklaştırılmışından sonra CIA ve Amerikan Dışişleri Bakanlığı zaaf gösterdi. Bir İran rejiminin kurulmasının CIA belli başlı rolü oynadı. Ancak iş başına getirilen idarecilerin, İran halkının içinde bulunduğu sefaletten kurtarmak niyetinde olup olmadıkla asla gözünde tutulmadı. İdarecilerin komünist aleyhisi olmaları Amerika için yeter gidiyordu.

Hattâ buradan başlıyordu. Zırhî körük körüm komünist aleyhisi olmak gerek İran'da gerek başka yerde — özellikle Laos'ta bir devleti idare için yeter unsur değildi.

İran'da işbu gezen yeni reşit, Şah'ın dağınık fakat gerçek takdire lâyık didinmelerine rağmen, ne bulursa el koymakta gecikmedi. Genç ve sağlam bir tim olan Şah millî bütçe... bütçesi kısmını ordu ve polis kuvvetlerine ayırmada devam ediyordu. 200.000 polis ise 50.000 kişi kuvveti sahipti. On yıldan devamlı olarak tarım reformlarına girişi... İmparatorluğun 700 köyünün yarısının fazlası hâlâ Şah'ın öz malı.

Biraz akl başında ve naânsulu tosanları Ortadoğu'nun belki de en kudretli ve zengin devleti hâle gelmesi mümkün olan İran'ın durumu, bu açıdan müsbütün elem vericidir. Amerika Birleşik Devletlerinin Mississippi'nin doğusunda kalan topraklarının yüz ölçümüne yakındır arazide sahip olan İran'ın nüfusu sadece 18 milyondur.

Araçlarının tesci bir kurak olsanızına rağmen yeraltı zenginlikleri ile ödüllendir, bakır ve kömür boldu. Nefirler üzerinde yapılacak borular sayesinde muazzam enerji potansiyeli mümkün. Ayrıca petrol kaynakları inanılmakla birlikte zengindir. İran halkı, Arap, Türk ve Afgan katmanlarından meydana gelmiştir. Nâzır ve inatçıdır. İran'ın parçası bir tarihi, derin ve kuvvetli kültür varıdır. Bugünkü İran hâlinin babası Rıza Pehlevi, İran'ın subay olarak vazife göremektedir. 1921 yılında yaptığı militâmet darbesi sonunda evvelâ Hükümeti, sonra Başbakanlığı, 1925 yılında kendini Şehzâde yani Şâhların Şâh'ı ilân etti. Transiranian demir yolu Rıza Pehlevi zamanında inşa edildi. Bu demiryolu 4100 köprüyü ve 80 kilometre tutarında tünelden geçmektedir.

Rıza Pehlevi Naziller olan semâsiyle yâzenden 1941 yılında İngilizler tarafından sürgünne gönderilinceye kadar İran'da bir çok idareciler yapmış, kadınlar çarşılık ve poçet kurtarmış ve kendisine asıl bütün aşiretlere boyun eğdi. Oğlu da en az kendisi kadar İran'ın ilerlemesi konusunda ileriye yürütmektedir. 1500 kilometre uzunluğunda demiryolu inşa etti, baraj inşaatı için yedi yıllık bir plan hazırlatmış ve 2500 kilometreye yakın kara yolunu yaptırmış.

Milliyetçilik krizi

İran Şâhı, büyük bir çaba ile 19. yüzyılın karanlık dönemlerinden kurtarmağa uğradığı sırada kötü kalblî Kurt Musaddik milletlerarası sahneye girdi. Bir girişi yapıyordu. 1951 yılında İran'lıların bir milliyetçilik krizi sırasında Musaddik'i Başbakan yapmak zorunda kaldı. Musaddik dâne Sehînşâh bir kenara itip Arslan'ın kuyruğunu bozmak için faaliyetlere girdi. Ve yarın asırdan beri İran ekonomisini yardımlarıyla ayakta tutan «Anglo - Iranian» pet-

rol kumpanyasına el koymaya teşebbüs etti.

İran'ın petrol kaynakları dünyanın petrol ihtiyatlarının yüzde 13'ü olarak hesaplanmaktadır. İngilizler daha 1870 den beri bu zenginliği ağızları sulanarak hakmactaydılar. 1870 yılında, bugünün meşhur Reuter Ajansına adını vermiş olan Baron Reuter, İran sanayinin tekellini kendisine bırakın bir imtiaz elde etmeye muvaffak oldu. Gerek İran'daki durumu, gerek dünya durumu, Baron Reuter'i bâzı imtiazlarını İşletebilmek için 20. yüzyılı kadar beklemek zorunda bıraktı. Baron Reuter Avrupâ'lı çeşitli sanayiciler ve maliyeçilerle birleşerek İran Sanayi Bankasını kurdu ve banka «Anglo - Iranian» Kumpanyasının sermayesini aldı.

Musaddik'in «Anglo - Iranian» Kumpanyasına el konulduğunu ve İran petrol kuyularının devletleştirildiğini ilân etmesi bütün dünyada şirne kopardı. Musaddik'in böyle bir hareket yapması kabul edilemezdi. Batılı bankerler bunu ispatla gecikmediler. İran petrolü her tarafta boykot edildi. Musaddik daha küçük ve bağımsız bazı kumpanyalarla ayrı ayrı mukaveleler imzalama yeldi. Burada da yabancı Dışişleri Bakanlıklar bu kumpanyaların karşısına dikilerek, hadlerini bilmelerini hatırlattılar. Büttün bu devre zarfında İran'ın geliri düşüyor ve kemerler sıkılmaya başlıyordu.

Musaddik nasıl devrildi

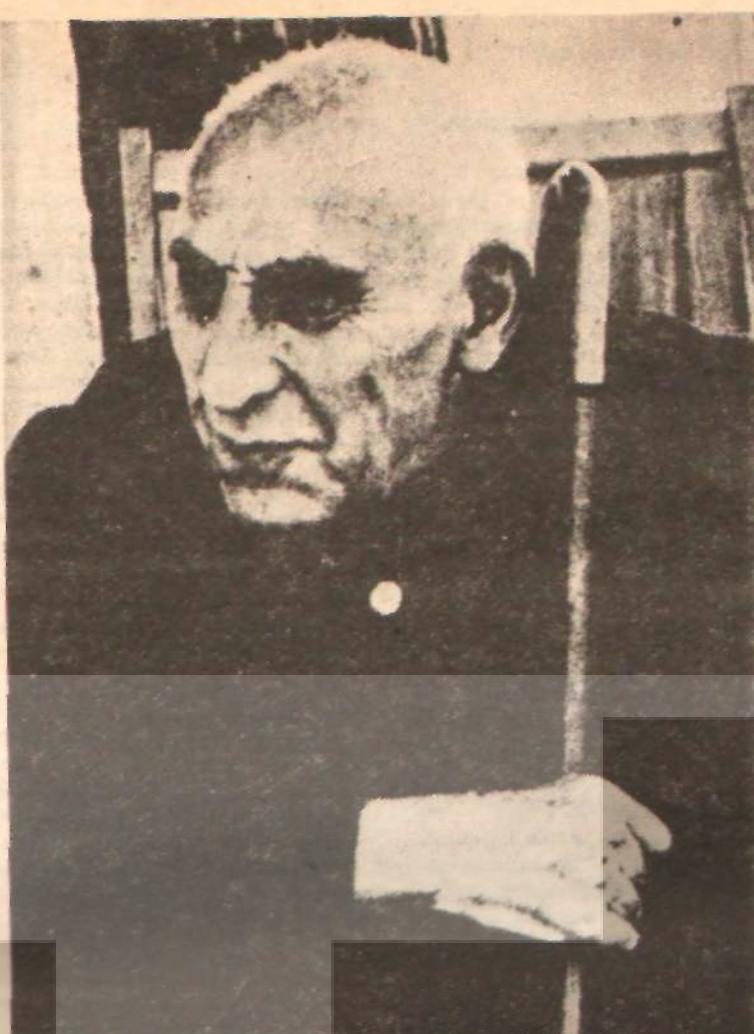
Amerikan Dışişleri Bakanlığı 1951 yılında İran'a bir tarım planı için istemeye isteme 1.600.000 dolar verdi. 1952 yılında yabancı memleketlere yardım fonundan da 23 milyon dolar tutarında yardım yaptı. Amerika'nın bu yardımına rağmen İran'ın mallı durumu gitikçe istikrarını kaybediyordu. Buna paralel olarak iç durum da gitikçe karıştı. CIA, Musaddik'in İran komünistlerinin partisi olan Tudeh Partisi ile gizlenen gizlice flört etmeye başladığını anlaşıyor. Tahran şehri Sovyet Rusya'dan gelen ajanların geniş faaliyetine sahne olmaya başlamıştı.

Dulles'in enerji dolu genç adamlarıyle Sovyet ajanları arasında bütün İran'da kiyasi bir mücadele başlamıştı. Moskova'dan hemen hemen her gün bir haberci geliyor ve yatağına bitkin bir şekilde uzanmış, kâh ağlayan, kâh uyuksayan bir Musaddik'tan talimat alıyordu. Büttün bunlardan cesareti artan Musaddik, 28 Mayıs 1953 tarihinde Başkan Eisenhower'e bir mektup yolladı. Musaddik bu mektubunda oldukça ileri gidiyor ve şantajı başlıyordu.

Kendisine yardım edilmemiş takdirde «başka yerlerde başvuracağımı açıkça belirtiyordu. Bu bâska yer» peki tabii Sovyet Rusya idi. Musaddik'in Sovyetler Birliği ile İktisadi bâzlaşma ve karşılıklı savunma paktı inzâjamaya hazırladığı öğrenilmişti.

İran iflas halinde bulunduğu göre, Ruslarla yapılacak bir anlaşma, Sovyet mali yardımına mukabil bütün zengin petrol kaynaklarının ve Abadan Tâsiyelerin Rusya'nın eline geçmesine yol açacaktı. Buna Batı'ın nasıl bir tehlîke olduğu aştı.

Ruslar İran'ın bir borç minneti altına sokaktan sonra, Çarlar zamanından beri rüyasını göründükleri amaca erişmeye büyük güçlük çekmeyeceklerdi: «Hür Dünyanın Uzak Doğu ile ulaşmasına hayat bir önemi bulunan Basra Körfezi». Sovyetler'in, sadece İran petrolleriyle iktifa edecekleri kabul edilebilir, böyle bir başarı bütün Orta Doğu'da Rusya'nın Batılar zararına büyük bir prestij kazanmasına yol açacaktır. «Anglo - Iranian» Kumpanyası İran'a milyarlarca dolar yatırım yapmıştır. Bu kadar büyük meblağlar bahis konusu olunca hükümler

Devrilmesinde CIA'nın da parçası olan Musaddik

genel olarak pek hassaslaşırlar.

Birleşik Amerika'nın her şeysi gözle alması zamanı gelmişti. CIA tarafından verilen raporda, Musaddik'in halkın hâlinin ne derece tutulursa tutulsun Şâh'ın prestijini tamamen gölgeleyemediği bilhassa belirtildi. Şâh'ın iktidarın dînîlerini daha sıkı bir şekilde ele alması sağlandı takdirde, Musaddik'in kolayca bertaraf edilebileceği düşünülüyordu. CIA, Şâh ile Musaddik arasında açık bir rekabet halinde, Şâh'ın galip çıkacağı kâsiyâdaydı.

Durum bu şekilde tartışılp takip edilecek hareket hattı kararlaştırıldıktan sonra, Beyaz Saray, Musaddik'a verilecek cevabın geçiktirilmesi için yeni bir takipte başvurarak İran'a nota üzerine nota göndermeye başladı. Böylece bir ay kazandı. Neticede Başkan Eisenhower soğuk ve kesin bir «Hayır» dedi. Bunun hâssâ bir tehcîkeyi kabul etmemek olduğunu aştı.

CIA, harekeete geçti. İran'da satranç partiği başlamıştı:

Musaddik kaleye oynamış, Birleşik Amerika kaçırmış ve uzun bir düşünmeden sonra Vezir de-

mişti. Oyun sürüatlenmeye başlıyordu. Sovyet ajanlarına dayanan Musaddik dışarıdan oyuna karışanların telkin ile «Şâh» dedi. Şâh kaçtı. Birleşik Amerika üç piyon oynadı oyun kıvamına gelince Vezir dedi. Karşı taraf Vezir'i kaybetti. Şâh döndü. Şimdi her iki taraf derin bir düşünme içindedirler. Birleşik Amerika Şâh'ın durumunu kuvvetlendirmeye çalışırken, Sovyet Rusya tekrar Şâh demek için müsâlî fırıtı kollarıktadır. Oyunun bir partisinde Amerika kazanmış, Rusya kaybetmiştir. Oyların İran'da olus şeklinde gelince:

Evvelâ 10 Ağustos'ta Allen Dulles İsviçre Alplerinde tatilini geçirme olan karışım yanına dinlenmeye gitti. İran'da durum gitikçe kötüleşmeye ve Musaddik bir Sovyet İktisadi Heyetinin üyeleriyle her gün görüşmekteydi. Buna rağmen Amerika Büyükelçi Loy Henderson da iznilaldi ve o da tatilini İsviçre Alplerinde geçirmek hevesine kapıldı. Aşağı yukarı aynı sıralarda, Şâh'ın enerjik ve güzel kızkardeş Prences Eşref kardeşine, Musaddik'la karşı bu derece zayıf davranışının hatâ olduğunu sert bir şekilde anlatıyordu. Prences Eşref de tuhafta tesadüf

fini alverdi. Bunlar Musaddik'in yardımına çağrıda taraftarlarıydı.

Bu kuvvetler Albay'ı esir ederken, Musaddik da meşru Hükümete karşı girişilmiş olan bir hareketin bastırıldığı bütün dünyaya ilân ediyordu. Musaddik daha sonra Şâh'a dönerken kılıçlarla bir eda ile, bu hareketi takib ettiğini bildirdi. Şâh beraberinde Kralice olduğu halde derhal bir uçağa atlayarak, o zaman dost olan Irak tâzerinden soluğu Roma'da da.

Gökten dolar yağıyor

Bununla beraber Schwarzkopf dayanıyordu. Musaddik'a karşı olanlara gizli gizli para da getirmeye başladı. Bazı İranlılar birden bire zenginleştiği görüldü. Söylentiler, Schwarzkopf'un birkaç gün içinde CIA'nın tahsisatından 10 milyon dolardan fazla dağıtılmış yolundadır. Musaddik, paranın sıcak yüzüne dayanamayan taraftarlarından büyük bir kışkırtı kâsiyâda.

Musaddik'in ilk zaferi kazanmasından tam dört gün sonra 19 Ağustos Çarşamba günü kesin bir gün oldu. Tahran yeni bir ihtilâli önlemek için getirilen birlikler dolup taşıyordu. Asker isteksizdi. Tahran'da sık sık görülen kutlama törenlerinden biri başlamıştı. Uzun bir kafile şehrde görüldüğü zaman askerî birlikler pek telâşlanmadılar. Bu kafilenin içinde akrobâtlar, gürşâcler, boksörler muhtelif teşkâllerin temsilcileri her türlü halk vardı. Kafile bir gürültü patlâtı içinde vol ahiyor, halk seyretmek için toplanıyor, daha sonra da kafilenin arkasına takılıyordu.

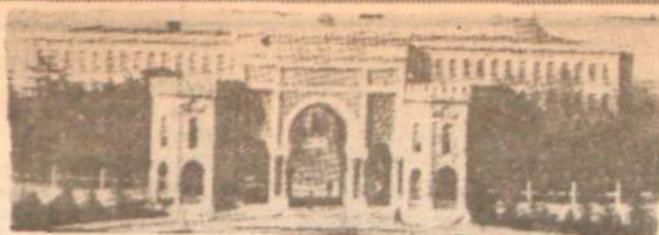
Bağırı ve gürültü devam ederken sanki gizli bir işaret verilmiş gibi işin şekli birinden değişti ve kâfiledeki «Yaşasın Şâh, Kahrolsun Musaddik» diye bağırma başladılar. Halk ne yaptığı bilmey bir halde bu gösterilere katılıyordu. Pek çoğunun cebi Amerikan dolarları ile doluydu. Bütün şehirde âni bir kaynaşma başladı. Bunu takiben Şâh'a sadık kuvvetler hemen hareke teştilerini gerçekleştir. Çarpışmalar dokuza saatte fazla sürdü. Musaddik taraftarı kuvvetler tam bir dağınlık içinde bozularken, kârgârâfı tarabu bir çeşit savaşlara alışık Amerikalı ajanların tâvsiyeleri ile ustâhâ bir şekilde hareket etmekteydi. Musaddik'in sarayına kapanmış olan âsiler gece yarısına doğru teslim oldular. Musaddik geniş yollu ipek pijamasıyla ağlamak bir halde yakalandı. Derhal Roma'ya telefon edildi ve Şâh beraberinde Kralice olduğu halde Tahran'a dönerken General Zahidiyi Başbakanlığı getirdi.

Musaddik devrildi, ama...

İran'da Amerika'nın güvenliği için gerekli bir hükümlü darbesi yapılmıştı. Ancak Birleşik Amerika'nın yaptıklarına karşı pek az sey istemekle ne derece hatâ olduğu da bir kere daha ortaya çıkmıştı. Bazı misahitler gibi, Musaddik'in bizzat İran'ı devirmiş olduğunu idia etmek saçmadır. Bu A'dan Z'ye kadar Amerika'lıların bir hareketi olmuştu. Musaddik'in devrilmesini takip eden devrede, İran'da komünist aleyhisi ve Batı taraftarı olan, buna karşılık sosyal reformlara sırtını çevirmiş idareler birbirini takip etmekteydi. Bu durum karşısında CIA ve Amerikan Hükümeti pasif kalmıştır. Bu idareler İran'ı iflasın eşiğine sürüklüyor. Halbuki, Amerikan vergi mükellefleri İran'a yardım için milyonlarca dolar ödemisti. İşin asıl inanılmayacak tarafı, Birleşik Amerika'nın bu mesele için milyonlarca dolar sarfetmeyi kabul etmiş olmasıdır.

İran'da sükûnet avdet ettiğinden sonra, İran'ın petrol kaynakları idare etmek üzere milletlerarası bir konsorsiyum kuruldu

ÜNİVERSİTENİN MESELELERİ

Oğrenciler nereelerde, hangi şartlarla barınıyorlar?

Yurdumuzda yüksek öğrenim yapan gençlerin, hângi zorlukları boğusmak zamanında kaldıları — kongreleri süsleyen bol yıldızlı birkaç konusma haric —, bugüne kadar eniddeyi gözöndür seriliş değildir. Dert bilinmedikçe, buna pare bulunabileceğine inanmak elbette güçtür.

Yüksek öğrenimin genelliğinin başı derdi, barınma zorluğu. Dur. Yüksek öğrenim yapan öğrenciler, barınma durumlarına göre dört grupta toplanabilirler:

1. Öğrenimlerini alleterini yapanları: Barınma şartları alleterin ekonomik ve sosyal duymuna bağlıdır.

2. Yatılı öğrenciler: Bunalı, öğretmen okulları, askeri okullar ve kolejlerde okuyan öğrencilerdir. 1961-1962 ders yılında yalnız okullarda barınan yüksek öğrenim genelliğinin sayısı 3371'di. Bu, genel toplamın yüzde 4,8'ini teşkil etmektedir.

3. Tagradan gelip ev veya panalyon kırılanları: Üniversite öğrencilerinde ev kiralrı esasen çok yüksek olduğu için, bu grubu gençlerin temiz ve sahih bir yer bulmaları imkânsızdır. Coğunluk bostan katlarında, rutubet ve romatizma ile koynu koyna yatmaktadır. Bu havasız yerlerde 2-4 arkadaş birarada kalan gençlerin kasa emmada edindikleri en iyi dost kendilerini hayatları boyunca terketmeyen ağrı ve sıradır.

Yüksek öğrenim genelliğinin yüzde 70'ü böyle ev ve panalyonda barınmaktadır.

4. Yurtlarda kalan öğrenciler, bu yazda ele almak istedığınız konu budur.

Şanslı kişiler

Bir yurda yerleşmeyi başaranlar, öğrenciler arasında şanslı kişilidir. Yurdumuzda İstanbul, Ankara ve İzmirde olsak üzere, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı 14 yurt vardır. Bunlarda 4.255'1 erkek ve

792'si kız olmak üzere 5.047 öğrenci barındır. Ayrıca özel teşekkür, bostan ve mahalli yardım teşkilatları 141 yurdunda, 6059 erkek ve 998 kız olmak üzere 7.037 öğrenci vardır. Böylece bu şanslı kişilerin toplamı 12.104'ü bulur. Yani genel öğrenci sayılarının yüzde 13,2'si.

Kuruma bağlı yurtlarda ortala ma 4-15 kişi bir arada yatmaktadır 20 kişinin birarada yattığı koşus şeklinde yurtlar da vardır.

Buralardaki gençler, gayırlılığı ve bütünsel kontrol sistemlerinden uzak şartlar altında geçerler. Gecelerini geçirirler diyoruz, çünkü, buralarda öğrenciye gerekli barınma imkânları yoktur. Pek çoğu gece yarısı gelir ve yarı uykuda, yarı uyankır, soğuktan titreye titreye sabahı buluncaya «Bir geceyi daha böyle atıtlıksı derler. Bir kışının o kuma odası daşıyı yoktur. Olanları ise soğuk ve elverisizdir. Buralarda yazıları en iyi dost takımları, kişin ise dondurucu soğuktur. Temizlik yerlerine gelince, herseyden önce buraları temizlemek lâzımdır.

Bu şartlar altında okuyan öğrencilerden ne beklenir? Ne mi beklenir? Başarı göstermedi diye öğrenci hakları ellerinden alınır. Hükümet bunalıları ilgilendirmez. Üniversite ilgilenemez, öğrenci kurumları ilgilenemez.

Kurum ve yurtlar

Bu işleri yoluna koyacağı ümit edilen Yüksek Öğrenim Yurtlar ve Kredi Kurumu ne yaptı? Kurum yöneticileri, kendi görüşlerine göre, mahalle aralarına serpiştirilmiş yurt binalarını tamir etmek ve gene bu şekilde yaklaşık yurtlar kurmaktır. Bu işteki temsilcilerin tenkitleri karşılıkta bu tutumundan vazgeçileceği tahmin edilebilir. Buna rağmen tutumda israr edilirse, bu, büyük bir hata olur.

YATAKHANE: Sağlam girişler, romatizma ile çöküyor...

Bölge yurtları

Şimdi bölge yurtlarının zararlarını, buna karşılık öğrenci sitelerinin faydalarnı gözden geçirelim ve yurt meselesi içinde takibi gereklili yolu ortaya çıkarmaya çalışalım.

Bölge yurtları, İl ayırmı gibi ilkel bir ayırmaya dayanarak kurulan yurtlardır. Bunalıda, adını taşıdığı bölgeden gelen öğrenciler barınabilir. İlk bakışta dayanılmaya dayanan güzel bir teşebbiş gibi görünse de, bu yurtlar soylu hayatı ayrıca rol oynamaktadır. Yurdun çeşitli bölgelerinden öğrencilerini tamamlamak, genel kültürlerini artırmak, ufugularını genişletmek için gelerken, bu yurtlarda geçirilen senelerden sonra bir bakıyarlar ki, hâlâ geldikleri bölgeye kılık değiştir. Çevreyle temasları apnırı kalıcılığın, öğrenci çevre ile sosyal bir alıq-ve-riş kurrama, ilerleme ve aydınlanma yolları tıka tıka kalmıştır. Bu öğrencilerin dar bir kültür çevrelerinin içinde kalmaları, asla kendi suçları değildir. Çeşitli ekonomik şartlar ile yöneticilerin ilgisiyle, minden doğan bu sonuc yüzünden, öğrenciler bu dar çevreyle yetinmek zorunda kalmaktadırlar. İş bu kada da kalmamakta, toplumumuzda sosyal bakımından da derin yaralar açılmaktadır. Sun'ı olarak zıt fikirli topluluklar doğmaktadır. Kişi arazisindeki basit anlayışlıklar, bölge kavgaları hâline gelmemektedir. Öğrenci kurumlarının seçimlerinde dahi, bu yezden meydana gelen çeşitli anlayışlıklar, asıl meselelerin gölgelemektedir.

Ayrıca, tek tek kurulan bu küçük birimlerin kuruluş masrafları da blok inşaatı çok fazladır. Diğer takaftan şehir içindeki eski yurtların onarımı ve apartmanların yeri hâline getirilmesi de, kira zamanda kullanımsız teşhisler bliktikti yaratmaktan başka bir sonucu veremez. Buna da, başlangıçta malzeme duvar gibi görünse de, küçük ünitelerin iletme masrafları, hiç şüphe yok, bloklarınkinden kat kat fazla olacaktır. Ustalık bu masraflar verimsiz bir şekilde heba olup gidecektir de. Küçük ünitelerde sağlık şartları da, misalleri göründüğü gibi, tam olarak gerçekleştirilemeyecektir.

Siteler

Siteler yukarıda说得ir. Bu yüzden ders durumu ve rımsız olmaktadır. Siteler bu yönden öğrencileri yeni imkânlar sağlayacaktır.

genel ancak şu anda öğrenci oyanlar bilirler. Toplu tesiler bölge yardım çalışmalarını değil, toplayıcılık yardımına ve dayanışma doğusundur. Kurulacak müstereler spor ve eğlence tesileri öğrenciye deşar olmasının sağlayacak olanlara yeni çalışma arzı verecektir. Bize normal bir hayat düzeni bulunmayan öğrenci eglemeden gibi, bütün zamanı da uyuşukluk içinde geçirmek

başka yönlerde de çeşitli faydalalar sağlayacaktır. Maddi yönden ağır şartlar altında öğrenim yapabilen öğrenci buralarda kurulacak kooperatiflerden ucuza mal edinme imkânına sahip olacak. Tabii bu kooperatifler Ordu Kooperatifleri şeklinde çalışmalıdır. Hatta kredi ile satışları da yapılabılır.

Sitelerin yapımı

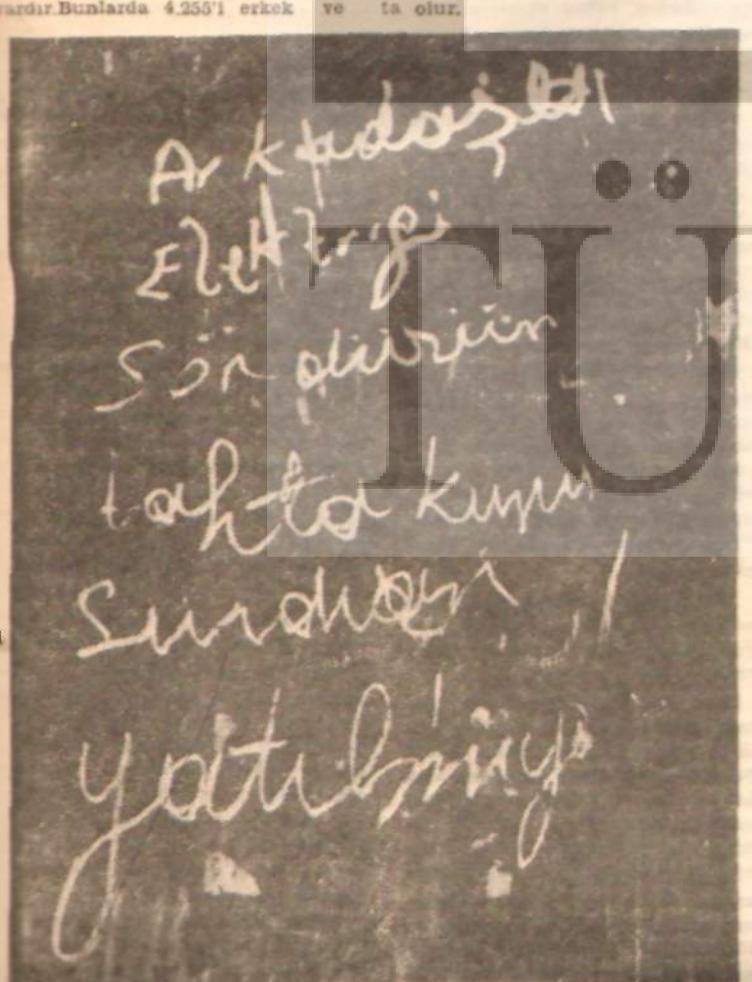
Siteler mimar ve soyologuların beraber çalışması sonunda yapılmıştır. Sağlık alanında olduğu gibi ou konuda da Teknik Üniversitesi ve Edebiyat Fakültesi yetkililerinden deretsiz faydalılmıştır. Yurdumuzun maddi imkânları gözünden tutularak iddia inşaattan kaçınılmaz, fakat yeter sağlık şartlarını içinde almazıdır. Yurtları koğuş halinde kurtarmak için bloklar şeklinde yapılmalı, bütün ihtiyacları karşılayacak müstereler tesileri olma hâlinde bloklarda çalışma veya okuma odaları, yemekhane ve kantin sitelerde de müstereler kitaplık, müstereler temizlik yerleri, spor tesileri, toplantı salonları ve öğrenci büroları bulunmalıdır.

Sitelerin yapımında önemli noktaların biri de yer seçmede kendisi göstermektedir. Siteler şehrî gürültüsünden uzak olduğu gibi şehirden de çok uzak olmalıdır. Birinci hâle öğrenci kendisi gür hayattına kaptırılmakta ve verimi olmamaktadır. İkinci hâle de şehirden çok uzak olduğu için öğrenci izole top itilük haline gelmektedir.

Bu durumda da öğrenci cemiyetten kopmuş, yalnızca kitapları temsi altında bir varlık olarak hayatı basarı kazanamamaktadır. Üçüncü Avrupalı öğrenciler Konferansının karalarına gide, öğrencilerin öğreniminin yarısını bu sitelerde geçirmeli, diğer yarısını da şehrî içinde pansiyonlarında yapmalıdır. Tabii bu yurdumuz gibi geri kalmış ilke lerde imkânsızdır. Sadece iskanınasız, buradaki bakımın iletilsiz olmalıdır.

Kurumun tuzüğünde göre, bu yurtların yönetimini Üniversiteleri bırakılmaktadır. Üniversiteleri kendi içi bogusmaları içinde bu işi ne kadar başaracakları bellişti. Fakat kontrolleri ilgili kurumla beraber öğrenci kurumları neye verilmelidir. Kendilerinin kurdukları bu kurumları, gene kendilerinin barındırdıları bu kurumları kontrol etmelerinden daha fazla birsey olmaz.

Yukarıda açıklanmış galistigi, siz sepler yüzünden öğrenimli başarıya sertiken bu amiller hem de giderilmelidir. Öğrencinin herseyden önce «Evims» veya «yurdum» dediği bir yeri bulmamalıdır. Bu sorumluluğu Devlet ve Üniversite duymalıdır. Hiç deolsa, sâbit devrede Üniversite hâlinde yapılacak evler meselesiinde olduğu kadar duymalıdır.

İLAN: Sâbit arkadaşlarla tanışma töreni...

Yeni bir Mehmet Can olayı:

KULP İLÇESİNDEN NEL ER OLUYOR?

Kulp, bir tepe üzerinde kurulmuş, köy hareketlerinde 2 bin nüfuslu bir kasaba. 81 yıllık İlçe merkezi olmasına rağmen, toprak kayması tehlikesi, yerinin seçimindeki isabetsizlik, Devlet elinin girmemesi, kendi haline terkedilmiş yüzünden gelişmemiş. Hic bir medeni tesis yok. Yetersiz arazide tarımla geçinmeye nüshaşan fakir halk ve 30 kümük esnaf.

İki yıl öncesine kadar, Diyarbakır'dan Kulpa, Hazrodan geçen arabalar yolu ile, coğulukla katır surlunda gidiyorlardı. Muş ile Kulp arasında ise, Güney-Doğu Anadolu'yu Kuzey-Doğu Anadolu'ya bağlayan bu bölgenin en önemli yolu vardır. Bu yolu Kulp Deresinden geçen 30 kilometrelik kısmı tehlikeli bir patikanın ibarettir. Her iki bölgenin, birbirlerini tamamlayan ürünlerin hiçbir motorlu taşıt aracının geçemediği bu yoldan katır surlunda taşınır. Mevsimlik göçerde ve hayvan sürümlerinin otlak ve yaylalara götürülmesinde de bu yoldan faydalıdır.

Yerleşme durumu çok dağınıktır. Bölgenin yüzde 90'ı dağlık ve dağın arazidir. Ulaştırma imkânları kısıttır. Halkın coğuluğu

hayvancılıkla uğraşır. Bu yüzden ilçenin 24 bin nüfusu bini aşan yerleşme yerlerine dağılmıştır. Ekonomik yapının temeli hayvancılık olduğu için tamamen yerleşik durum yoktur. Bazı köylerde içme suluları yaz mevsiminde kesildiği için, bu köylerin halkı su akışını izleyerek yer değiştirirler.

Halkın yüzde 90'sı okuma yazma bilmez. 4 binin üstünde ilkokretim çağında çocuk vardır. 20 köyde okul yapılmıştır. Bu okullara 1500 çocuk kayıtlıdır. 2500 çocuk ilkokula devam imkânından yoksundur. Yerleşme durumunun dağınıklığı yüzünden, Millî Eğitim Bakanlığının okul yapımı için test ettiği norma uygun sadece 5 köy vardır. Birçok köylerde öğrenciler okula gelebilmek için bir saat yürümek zorundadırlar. 1962 başlarında Baloğlu köyünden Mehmet Seker adında bir öğrenci okula giderken tipli tutulup ölmüştür.

İlköğretim imkânından yoksun çocuk sayısı gün geçtikçe artmaktadır ve ilgililerin bugünkü tutumu, Kulp halkının okumaya karşı kuvvetli arzularına cevap vermekten uzaktır. Yatılı bölge

okulunun açılması için yapılan müraçalar sonuçsuz kalmıştır.

Kaza merkezinde ortaokul yoktur. İlkokulu bitirenlerden ortaokula ancak mali imkânları yeterli olanlar devam edebilmektedir ki bunların sayısı da 30'u geçmez.

Kazada 1 sağlık merkezi, 1 doktor ve 2 geziçi sağlık memuru var. Tayin edilen hıçbir ebe ve hemşire kazaya gelmemiştir. Sıama, tüberküloz, trahom, karacığın yetersizliği (Eksik beslenmekten) yaygın hastalıklardandır. Fakat halkın çoğunluğu ilkel tedavi usullerine başvurmaktır, fakirlik, ulaşırma güçlüğü, doktora itimatlı doktora gidememeyen başlıca nedenleridir.

Tarım elverişli arazi, nüfusa oranla çok azdır. Bu arazi, belli bir sayıda vatandaşın surunda toplanmıştır. Çoğu Hazineye aittir. Diğer yandan 2 bin topraksız çiftçi allesi güç şartları altında yaşama saväñadır.

En fazla kuş yemi olarak kullanılan kum darısı ekilir. Köylülerin hem hep bu dari ekmeğini yer.

Ziraat usul ve araçlar gelecek ve gönrene bağlı olup gayet ilkelidir. Verim çok düşüktür. İpekboğazlığı, arıcılık, mevcitlik, bag-

cılık için geniş imkânlar olduğu halde bilgisizlik ve sermaye yokluğunundan gelişir.

14 bin büyüğün, 60 bin küçüğün başı hayvan vardır. Orman bölgesi olduğundan bunların çoğuluğu kıl keçisidir. At veba, şap, çiçek, eiger, uyuz gibi salgın hayvan hastalıklarının yaygın olmasına rağmen, kazada veteriner veya hayvan sağlık memuru yoktur.

Bölge, kapalı alle ekonomisi ve aynı mübadele çağımı aşamamıştır. Bir Kulp köylüsü yetişirdiği mahsülü, katır sirtunda lki günlük bir yolculuk sonra Muş'a götürür. İhtiyacı olan mahsulere değidiştir. Katsurya bir haftalık çalışması sonunda eline geçen malın değeri 100-150 lira arasındadır.

Ziraat nüfus kesafetinin fazla olması, hayvancılık ve ziraatin ilkeliliği, başka iş alanlarının yokluğu yüzünden fakirlik ve işsizlik yaygındır. Çeltik tarlalarında işçiler ücreti 4 liradır.

Ağak ve şeyhlik kurumları vardır; fakat etkisini pek az duyuracak şekilde zayıflamıştır. Ailemack ekonomik ve kültürel tedbirlerle, idarenin halka hizmetle tamamen ortadan kalkabilir.

Halk Kürtçe konuşur; Türkçe bilenlerin sayısı azdır. Hırsızlıklar olayları yok denecek derecededir. Simdiye kadar yürütülen polis rejimi halkı idari ve adli makamlara karşı çok ürkük ve çekingen olmuştur. Halk bir dava bile, halk, bu makamlara karşı kırıkmamağa çalışır.

Genel olarak Doğu, yıldarca uygulanan sert baskı ve yıldırma tedbirleri, halkı Devletten uzaklaştırmıştır. Köylü, Devlet Jandarma ve tâhsildarın yanında tanınmıştır. Takımları düşmanca tavır ve keyfi davranışlarının etkisi Doğuluyla yabancı duyguya nüfus defteri ve ilgili ilmihaberler çalışmaya yaklıyor. Kaymakamlık levhası söküliyor, kaymakamlık mosasına bir tabanca mermeri bırakıyor. Müttevilerdeki bütün bu işleri yapmak için, kapsayı kırmak zorunda kalmaları dikkati çekiyor.

Savcı Turgut Uysal, bu işe el koymağı yerde, rapor alıp Mardine gitmemi tercih ediyor. (Savcının haksızlıkta idareleri, adalete itaat etmemiştir.) Nezarete alınan tek kişi yok. Deliller yok edilmesi mümkün. Herkes bir sinme, bir korku. Fakat kaymakamlık görevini eksiksiz yapma çabasında. Sonuna kadar milice deleye azımlı.

Nüfus Müdürüne yaptığı taklitte yolsuzluk ortaya çıkarıyor. Nüfuscu Sıtkı Çelik'in istenilen tek tâhsili, Mal Müdürü Turan Ademoglu'ndan bir ferdi memur olan Çelik'tir. Çelik'ten sonra, Çelik'in, Kulp'lulara hakaretinden sonra, Eyüp Ortoloğlu Kaymakamı kâifredip evine saldırıyor. Halkda bir geleyen var. Ortoloğlu'na hücum etmek üzere iken, müdüdelle için kaymakam evinden dışarı çıkmak zorunda kalıyor. Yeni bir olayın etkisine engel oluyor. Bir tarafta bütün Kulp halkı Kaymakamdan yana, diğer tarafta Çelik'ten yana. Çelik, İhsan Acar ve birkaç memur. Devlet oloritesini temsil eden Kaymakam sadece şahsi cesaret ve imkânlarıyla bu grubun karşısına durabilmektedir.

Fakat bu uzun sürmüyor. Kaymakam Ahlat'ta tayin ediliyor. Hâber ilede bir bomba tesiri yaratılmıştır. Yâlaca aradığını anıktan bu labilen halkta bir matem hayatı var. Yine yalnız kalma, yine ezilme korkusu. Târifsiz memur grubu daha da endişeli, daha da güvensiz. Körfez grubu ise bir zafere kazanmamış sevinç var.

Bütün Kulp halkı yeni Kaymakamın tâkunu ne olase diye birbirine soruyor. Müttevileri devam ettirebilecek mi, yoksa ilk günde yeniliyi kabul edecek mi?

çevresinde çalışması sağlanmıştır. Bu da Jandarmayı halka sevdirmiştir.

Köy yol birlikleri kurarak, imâne usulüyle köy yollarını yapmışlardır. Târım, hayvancılık, arıcılık, bağcılık, kavaklılık konularında köylüye gerekli bilgiyi vermiş ve bu bilgilerin uygulanmasını sağlamak için çalışmıştır. Kültürel çalışmaları düzenlemiştir, okuma imkânlarını artırmuştur. Hazineye ait arazilerin belirlili ellerde toplanması, topraksız çiftçi ailelerine verilmesini sağlamıştır. Belediye tâhsilârlarının dağıtımını düzelenmiş, anlaşılmazlıklar önlemiştir. Sağlık durumu ile yakından ilgilenmiş, Devlet dairelerinde işlerin sürüncemde kalmasına mani olmuş, rüşvet ve irtikâba son vermiştir. Ağa, oğluna väsiyet etmiş: «Oğlum, her fedâkarlığı yap fakat köylüye devlet dairesinin yolunu öğrenmiş ol.

Milyonluk yolsuzluk

Halk arasında milyonluk bir yol suzuğunu hikâyeler söyledir: 77 kişise, şehit olmadıkları halde şehit yetimi maaşı boğanmıştır. Kaymakam hemen işe el koyuyor. 20 Nisan 1962 günü Maliye Mîfettiği Sadî Dinçel geliyor ve yolsuzluk olmamıştır. İdarenin halka hizmetle tamamen ortadan kalkabilir.

Halk Kürtçe konuşur; Türkçe bilenlerin sayısı azdır. Hırsızlıklar olayları yok denecek derecededir. Simdiye kadar yürütülen polis rejimi halkı idari ve adli makamlara karşı çok ürkük ve çekingen olmuştur. Halk bir dava bile, halk, bu makamlara karşı kırıkmamağa çalışır.

Genel olarak Doğu, yıldarca uygulanan sert baskı ve yıldırma tedbirleri, halkı Devletten uzaklaştırmıştır. Köylü, Devlet Jandarma ve tâhsildarın yanında tanınmıştır. Takımları düşmanca tavır ve keyfi davranışlarının etkisi Doğuluyla yabancı duyguya

nüfus defteri ve ilgili ilmihaberler çalışmaya yaklıyor. Kaymakamlık levhası söküliyor, kaymakamlık mosasına bir tabanca mermeri bırakıyor. Müttevilerdeki bütün bu işleri yapmak için, kapsayı kırmak zorunda kalmaları dikkati çekiyor.

Savcı Turgut Uysal, bu işe el koymağı yerde, rapor alıp Mardine gitmemi tercih ediyor. (Savcının haksızlıkta idareleri, adalete itaat etmemiştir.) Nezarete alınan tek kişi yok. Deliller yok edilmesi mümkün. Herkes bir sinme, bir korku. Fakat kaymakamlık görevini eksiksiz yapma çabasında. Sonuna kadar milice deleye azımlı.

Nüfus Müdürüne yaptığı taklitte yolsuzluk ortaya çıkarıyor. Nüfuscu Sıtkı Çelik'in istenilen tek tâhsili, Mal Müdürü Turan Ademoglu'ndan bir ferdi memur olan Çelik'tir. Çelik'ten sonra, Çelik'in, Kulp'lulara hakaretinden sonra, Eyüp Ortoloğlu Kaymakamı kâifredip evine saldırıyor. Halkda bir geleyen var. Ortoloğlu'na hücum etmek üzere iken, müdüdelle

ilein kaymakam evinden dışarı çıkmak zorunda kalıyor. Yeni bir olayın etkisine engel oluyor. Bir tarafta bütün Kulp halkı Kaymakamdan yana, diğer tarafta Çelik'ten yana. Çelik, İhsan Acar ve birkaç memur. Devlet oloritesini temsil eden Kaymakam sadece şahsi cesaret ve imkânlarıyla bu grubun karşısına durabilmektedir.

Fakat bu uzun sürmüyor. Kaymakam Ahlat'ta tayin ediliyor. Hâber ilede bir bomba tesiri yaratılmıştır. Yâlaca aradığını anıktan bu labilen halkta bir matem hayatı var. Yine yalnız kalma, yine ezilme korkusu. Târifsiz memur grubu daha da endişeli, daha da güvensiz. Körfez grubu ise bir zafere kazanmamış sevinç var.

Bütün Kulp halkı yeni Kaymakamın tâkunu ne olase diye birbirine soruyor. Müttevileri devam ettirebilecek mi, yoksa ilk günde yeniliyi kabul edecek mi?

Erdogan Alkan

HÜSNÜ AĞA'NIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

TABİATLA SAVAŞTA TEK BAŞINA BIRAKILAN KÖYLÜ

Ceşme başında kuzin giysileri düzgün duralydi ayna. Ağamın kızı olsa gerek dedim içimden. Sonra Mesudiyede öğrendim bir halk türküsü geldi usuma:

Hanife boyun yosma
Çorapsız yere basma.

Bu türküyü söylediğe yankı ayaklarıyla kırık toprakları tepen yoksul Anadolu kızlarını, çorapsız yere basmanın ağa kızlarını ansızın.

Git zâhdan sesle dedi. Koştu. İnce bir gölge gibi akşamın karanlığında kayboluverdi.. Hüsni Ağ'a geldi birazdan. Bir süre konuşuk çeşme başında. Uzun boylu yukarı köylülerin suyu salmadığından yâkundı. Uzgündü Hüsni Ağ'a. Nen var dedim. Gece takkesini çıkardı başından. Balta izini gösterdi. Yeğeninin kocası vurmuş. Hem topragina saldırdı, fidanlarını söktü, hem de beni öldürmeye kalktı. Balta dalları takılmıştı tüm kesecekti beni. O gün önde gelenler Hüsni Ağayı öldürdüm, kurtulduk demis. Öldüümü sanmış gaflı. Ama Tonru şartlı Onu.

Tanrı korkusundan özge korkusunu yoksul köy adamlarının, Devlet yasalarındaki uzaktır. Hakkını kendi yasalarıyla almaya çalışır. Ya ölecek ya öldürecektir. Bâzı kişiler bugün tüze yasakları var, din kuralları sağımızın toplumsal düzenine ayak uyduramamaktadır, görevini tamamlaması olan bu kurumun kaldırılması gerekip diyorlar. Dinden söz eden kişiye yobasidır. Başkası tarafından toplum gerçeklerini yâkundı. Acunun başlangıcından beri din silregelmiş. Köylü için de kentli için de ayrı bir fonksiyonu vardır dinlerin. Kentli çögânluk dinî hizyeyi kurâsına gerekşinme duyar. Düşünen ve duyan kişi sürekli bir ölüm korkusu içindeydi, yalnızlık içindeydi. Bir düşmeye basına milyonlar yaşamıştı otadan kaldırıracak. Evrenin biçimini değiştirebilecek güç sahip olan insanlığı olup aşamış kendini. Uygarlığın, atom sağıının banâhmlarından sıyrılp kendinden üstün bildiği bir varlığın kanatlarına şızmak özelemiň laşır. Ya üstün bildiği bir varlığa yönelik gönüllü râhatlığına kavuşaçak ya da acunun sağılığı (absurdî du monde) yaşamının anlamsızlığı düşüncesi içinde eriyip gidecektir. Dinin toplumsal kuralları kentli için önem taşımaz. Kentli zatice kamufay yasağıyla toplumsal bir düzene varabilir. Eğitilmiş kentli içe arkâ plânda kalan dinin toplumsal kuralları, bu gün, köylümüzün sosyal yaşamını düzenlemekte bü-

yük rol oynar. Ülkemizde sosyalist bir düzen kurulmadı için köy adamı bitkisel, hıttâ hayvansal bir ortam içinde doğar. Kiranlar, sayınlıklar birbirini korular. İnsanların hayatı gibi tabiatla sâne terkedildi. Köylülerimizde bu savaştan sâne kurtulanlar yaşar. Kasaba, kent lokantalarında üç armut üç liraya satılırken, köy adamı bazan on kişilik evini elzî bir eşekle geçindir. (Tabii yüklediği odunu ormancıdan kaçırılabilirse.) O çok daha küçük yaşta gecim kaygasına atır. Kaz, sığın güder, yaşı on olmadan kârbanın ardında bulur kendini. Hüsni, kıvâse, sevgi gibi duygusal kavramları bilmez, tanımaz çünki kimse tanımamıştır. O'na, kendisine ait olmadığını acıma duygusu gelişmemiştir. Götürülerde okunsuz Filîn köyde Ahmet, Mehmeti battaya kesmiş. Beş kişiyi diri diri yakmışlar. Tüylərimiz örperir. Onlara canavar adı veririz. Nasıl böyle yâbancı bir iş yapılıbilir deriz. Oysa uğurduğun baş üzerinde kuh bille kiperdam köy adamının. Kemal Tahir «Kurduman-Sâzgâr» adlı romanında çok güzel yansır bu gerçek. Taşçı ustası Mustafa en sevdiği arkâdaşı Pehlivânnın kafasını kurşuna parçaladığı zaman ne şâşmanlık, ne de korku duyar. Pehlivânnın parçalanmış beynine bakarken mûzdarâr sâsan kışmanın beyni böyle mi olurmuş diye. Oysa sâcle Mustafâlar, Maraz Aliler, Çahklär degli onları jâfâsîse tabiatla savaştı kollarına terkedilen toplum dişenidir. Tamamen bir bitkî gibi yetişen köy adamının tek freni dösel inşânlardır. Tanrı sevgisi, gâish korkusu da elinden almıştır. Köy adamı tam anlamıyla hayvanlar evreni içinde kâlacak. O zaman da devlete yeniden cezâveleri yapıtmak görevi düşer. Ancak, yukarıda da söyledimiz gibi köy adamının tek avunu kaynağı olnın din dizgîniz, bir bâzânnı almaktadır. Yapılmış gerek seyâhâkin dînî inşânlarına salırmâlî değil, onlara olumlu, bâzîlîmî bir kafa kazandırmak olmalı. Dinsiz ya da dindar olmak yasalarını değil kişinin bir arayış içinde bulacağı bir husustur.

Hüsni Ağ'a ille kahn, konuk olun bana bu gece, hiç değil bir yemegimizi yeyin» diyorla. Oysa karanlık lîye cökümüş. Arşabya atlâdik. Teknisyen anlatıyordu: «Hüsni eski eşkiyâlardandır. Yaşatmazsa balta vurur. Yakında bakarsın ki adam ölmüş. Hüsni Ağ'a İstanbulda geziyor.

1962 Yılının bilâncosu

Yılın en önemli olayları

KÜBA silâhsızlanma, Berlin Komünist Çin — Hindistan sınır çatışması, Sovyetler Birliği ile Komünist Çin arasında bugüsteren görde ayrı birlik, NATO'da nükleer silâhlar yüzünden ortaya çıkan anlaşmazlık, Laos'un tarafsızlığının sağlanması, Yemen İttihâli, Ceza yîr'ın bağımsızlığını kazanması, yılın en önemli olayları arasında daydı.

Kuba meselesi, dünyayı bir nükleer savaşın esigine kadar başkondırmış bir hızla götürdüktenden sonra, ikinci tarafın da hîzî yâhî davranışını yüzünden, hiç ol mazsa şimdilik, yattığı Kuba meselesi, söyle bir seyir izledi: Ocak ayı sonunda, Birleşik Amerikanın teşebbüsyle toplanan Punta del Este'de «Amerika Devletleri Teşkilâtı», Kuba'nın teknilâttan çıkarılmasına karar verdi. Kuba'nın; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine yaptığı şikayetten bir sonucu çıkmadı. Bunun ardından Sovyetler Birliği, Kuba'ya karşı yapılacak muhalefetin bir tecavüz konusunda, Kuba'nın yanında yer aldığına Birleşik Amerika'ya itiraz etti. Fidel Castro'nun Moskova'ya yaptığı bir ziyaretten sonra da Sovyetler Birliği, Kuba'nın silâhlanmasına yardım edeceğini bildirdi. Başkan Kennedy, buna karşılık 150 bin İtihâti silâh altına getirmek yetkisini aldı. Eylül ayında Fidel Castro, Sovyetlerin Kuba'da bir başkaya hizmete imha edeceğini bildirdi. İlk Sovyet uzmanları, Kuba'ya gelmeye başladı. 22 Ekimde Başkan Kennedy, Kuba'daki Sovyet füzelerinin televizyon kamuoyunu taşındığını ileri sürecek. Kuba'nın abluka altına alınması bildirildi. Bunun üzerine, Birleşik Amerika, Kuba ve Sovyetler Birliği, ayrı ayrı olarak Güvenlik Konseyini toplantıya çağrıldı.

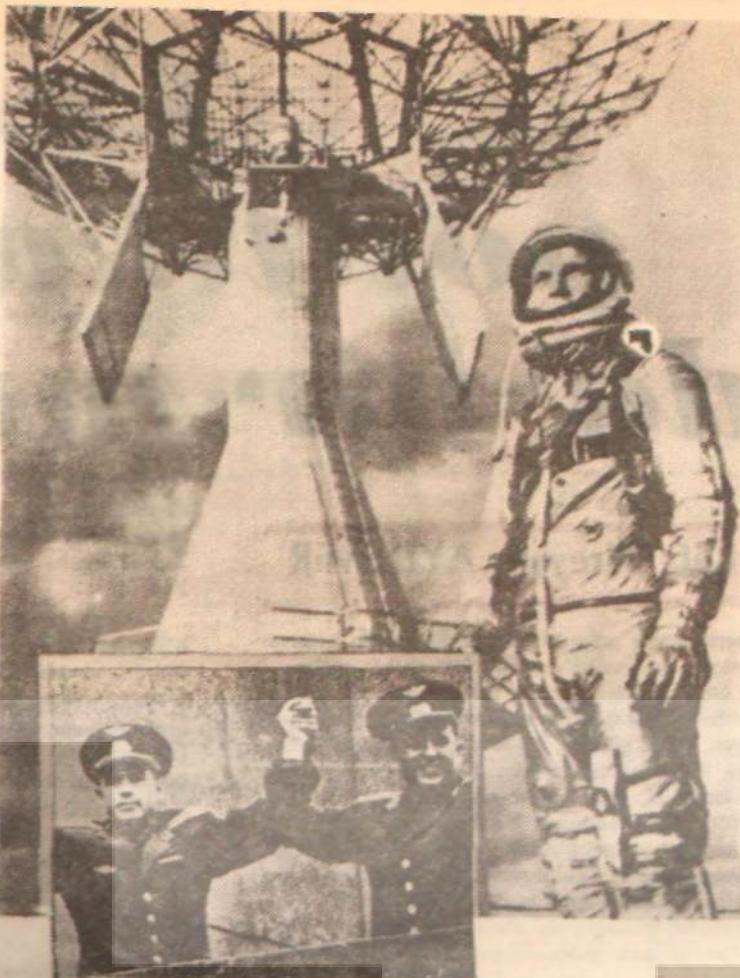
Bütün dünya, abluka hattına varacak ilk Sovyet gemilerileyi çekmesi muhtemel bir çatışmayı endişe içinde beklemeye başladı. Bu arada, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Tant, Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliği'ni bir savaşa yol açacak davranışlardan kaçınmaya davet etti. Daha sonra Tant'ın tekliflerini kabul ettiğini bildiren Krusçev, önde Kuba'daki Sovyet füzelerini, İngiltere, İtalya ve Türkiye'deki Amerikan üslerini trampa etmeye, sonrasında da tek taraflı olarak Kuba'daki Sovyet üslerini silâhlayıcı kabul etti. Birleşik Amerika da ablukayı kaldırımı ve Kuba'ya karşı herhangi bir istilâ hareketine girişmemek taahhûdünde bulunmayı kabul etti. Sovyet Bakan Yardımcılarından Anastas Mikoyan, Fidel Castro ile bir ay kadar edren müzakerelede buluştu. Krusçev, Kuba'daki Sovyet bombardıman ucuşlarını ve Sovyet uzmanlarını da geri ala çağrısı yaptı. Amerika ablukayı kaldırdı. Tarafalar müzakerelede devam ettiler.

Silâhsızlanma

1961 de uykuya yatan silâhsızlanma konusu, Birleşik Amerika'nın nükleer denemelerle yeniden başlayacağını ilân etmesi (8 Şubat) üzerine, yeniden canlandı. Bunun üzerine, Cenevredeki eski on yıldızlı silâhsızlanma konferansı yerine, sekiz tarafsız ülkenin de ekendiği yeni bir konferans toplandı. Fakat yıl sonuna kadar devam edegeken esâhanelar dan bir sonucu alınmadı.

Genel Kurulda, silâhsızlanma konusunda cereyan eden görüşmeler ise, 1 Ocak 1963'ten başlı yarak nükleer denemelerin son verilmesini isteyen bir karar taşısının kabulüyle sonuçlandı. Fakat bunun da uygulanma şan si stokeliydi.

Berlin: 1962 yılı içinde Berlin oldukça gergin olaylardan sonra Kuba buhranı üzerine, ikinci biraya itildi. Fakat yine de en önemli milletlerarası olay

Ferayî felhedenler: Nikolayef, Popoviç ve Glenn
İnsanlığın zaferi

lar arasında yer aldı. Ocak ayında Amerika'nın Moskova Büyükelçi Llewellyn Thompson ile Sovyet Dışişleri Bakanı Andrey Gromiko arasında Moskova'da başlayan zemin yoklaması, Nisan ayında Washington'da SSCB'nin Washington Büyükelçi Dolerinin ve Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk arasında devam etti. Ağustos ayında Berlin duvan dibinde, bir Doğu Alman generalının ölümü, Batı kesimindeki anıtta nöbet değiştirmeye giden Sovyet askerlerine karşı yapılan gösteriler, Berlin'de gerginliği bir denbire artırdı. Bu arada Sovyetler, Doğu Berlinde komutayı Doğu Almanya generali Poppe'ye devrettiler. Fakat ertesi ay patlak veren Kuba buhranı dizeri de, Berlin bunalımında bir yatusma gözde carptı.

Cin-Hind çatışması: Kuba buhranı bütün şiddetile devam ettiği bir sırada, Komünist Çin ile Hindistan'ın ayıran Mac Mahon hattını geçerek, günde 400 ile 500 kilometre hızla ilerlemeye başladılar. (10 Eylül). Hindistan'ın karşı koyma çabaları bosa çıktı. Hindistan Başbakanı Nehru, batılılardan yardım istemek zorunda kaldı. Krusçev ise Komünist Çin ile Hindistan arasında uzlaştıracak bir rol oynamaya çalıştı. Çin-Hind çatışmasının tarafları ulusalitelerin uyandırıldığı endişe dizeri ne. 10 Aralıkta Kolomboda (Seylan) altı Asya ve Afrika ülkesi bir toplantı yaptılar ve iki tarafın anlaşmazlıklarını barışçı yol dan çözmeye çagırdılar. Bu arada Komünist Çin tek tarafta olarak ateş kesti ve birliklerini geri çekmeye başladı. Çin-Hind çatışmasından yararlanan Pakistan, Kegnîn mesleğini yeniden ortaya attı. Komünist Çin ile Çin Sinciang'daki sınırlarla üçüncü bir anlaşmaya vardı. Ingiltere ve Amerika'nın araya girmesiyle, Pakistan ve Hindistan da Kegnîn meşalesini yılın sonunda müzakereye başladılar. Fakat Çin-Hind çatışması henüz bir anlaşmaya zulmüs degildir.

SSCB — Komünist Çin müna sebetleri: Kuba meselesi ve Çin-Hind çatışması, Sovyetler Birliği ile Komünist Çin arasındaki görüş ayrılığının söyle çarpar şekilde ortaya çıkışmasını sağladı. Komünist Çin, Arnavutluk vastaile Krusçev'e dolaylı hücumlarda bulunurken, İtalyan Komünist Partisi'nin kongresinde Avrupa komünistler, Çin'i açıkça tenkit etmeye başladılar. Komünist Çin'in en şiddetli hücumlarına uğrayan Maresal Tito'nun yıl sonuna doğru Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmesi, Komünist cephenin en büyük iki ülkesi arasında sörtsiz ayrılığını bir kere daha açıkça gösterdi.

NATO'da nükleer silâhlar meselesi: Kuba buhranı, Birleşik Amerika'yı nükleer silâhların kontrolünü tamamıyla elinde bulundurma-

silâhlar meselesi Nato içinde bir anlaşmazlık konusu olarak devam etmektedir.

Öbür meseleler: Bir yılan hikâyесine dönmüş olan Laos meselesi, uzun görüşmelerden, zikzaklardan sonra, Laos'taki üç eğilimi temsil edenlerin Prene Sovanna Fumâ'nın başkanlığı altındaki bir millî koalisyon hükümetinde birleşmeleriyle sonuçlandı. Laos'un tarafsızlık ve bağımsızlığı İlkesi, şimdilik tarafından sevimli kabul edilmiş gibi görünmektedir. Evian'da 8 Mart'ta imzalanan anlaşma Ceza yîr'de yıllar yih sürüp giden savaga son verdi. Eylül ayında yapılan seçimler sonunda Ceza yîr Cumhuriyeti ilan edildi. Ceza yîr Başbakanlığına getirilen Bin Bellâ, bağımsızlığını yeni kavuşan genç Ceza yîr devletinin sağlamca yerlesmesine çalışırken çeşitli güçlerle karşılaşmış. Eylül ayında, Arapstan yârimadasının güneybatı ucunda bulunan Ortaçağ ülkesi Yemen'de genç subayların hazırladığı bir hükümet darbesi sonunda imamlık rejimi yıkıldı. Suudi Arabistan ile Ürdün'ün ve Güney Arapistan Emirlikleri Federasyonu vârasıyla İngiltere'nin yeni rejime karşı takdimikleri düşmanca tavır üzerine Başkan Nâur İtihâl rejimini askeri yardımına destekledi. Aylarca süren çarpmalarдан sonra Mareşal Abdullah Es-Salâfîn başkanlığında «Yemen Arap Cumhuriyeti» durumunu sağlamıştı. Şimdi 1962 yılı içinde belli başlı olayları zaman sırasıyla gözetelim:

Milletlerarası

Toplantılar

- ★ 30 Ocakta Punta Del Este'de toplanan «Amerika Teşkilâtı», Kuba'nın bu teşkilâltan çıkarılmasına karar verdi.
- ★ 2-6 Mayısta Nato Bakanlar Konseyi toplandı.
- ★ 2 Haziran'da Laos'ta toplanan Monrovia Grupu, bir «Afrika Siyasi Yasası» kabul etti.
- ★ 23 Temmuz Laos konferansı, Laos'un tarafsızlığıyla ilgili anlaşmayı imzaladı.
- ★ 31 Ağustos Cenevre'deki Silâhsızlanma Konferansı, 1 Ocak 1963 tarihinden başlayarak nükleer denemelere son verilmesini esas itibâriyle kabul etti.
- ★ 13-15 Aralıkta Paris'te toplanan NATO Bakanlar Konseyinde ABD, NATO'nun nükleer silâhlarla donatılmış bir deniz kuvveti meydâna getirmesini teklif etti.

Milletlerarası

Teşkilatlarda

- ★ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 30 Haziran'da geçici Genel

Marilyn Monroe
1962'de sönünyildiz

Sekreter Tant'ı Genel Sekreterlige seçti.

★ Genel Kurul'u ülkelere Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul etti: Burundi, Jamayka, Ruanda, Trinidad-Tobago (8 Eylül), Cezayir (8 Ekim), Uganda (25 Ekim).

★ Cezayir UNESCO'ya üye oldu ve 14 Kasım'da UNESCO başkanlığına Fransız temsilci René Maheu seçildi.

★ Nato Başkomutanı General Lauris Norstad 20 Temmuzda istifa etti, 12 Ocak 1963'te yerine General Lemnitzer gelinceye kadar görevine devam etmesi kararı aldı.

★ 14 Ocakta Bruxelles'de Ortak Pazar Tarif Anlaşması imzalandı.

★ 14 Haziran'da Avrupa Uzay Araştırmaları Teşkilâtı kuruldu.

★ Yunanistan'ın Ortak Pazar'a ortak üye olmak istemesi konusundaki anlaşmaya yürürlüğe girdi (1 Kasım).

Teknik

başarılar

- ★ Albay Glenn (BAD) «Mercury» bağlı içinde dünyamıza çevresini üç kere döndü (20 Şubat).

★ Scott Carpenter yine bir «Mercury» bağlı ile dünya çevresini üç kere döndü (24 Mayıs).

★ ABD, Televizyon yayınıları için destek istasyonu görevinde kullanılabilecek «Telstar» peyzini yürüneye oturttu (10 Temmuz).

★ «Archimedes» adlı battık, Kuriçukurandı deniz altında 9500 metreye indi.

★ «X-15» adlı Amerikan uçağı 9600 metre yükseltide saatte 6088 kilometre hızla uçtu.

★ Sovyet uzay pilotu Nikolayef «Vostok 3», Popovic «Vostok 4» uzay gemisiyle dünya çevresinde 66 ve 49 dönüş yaraktan ve «ikinci uçuşunda» bulutlara sonra yeryüzüne indiler.

★ 27 Ağustos'ta ABD, Zübre'ye doğru «Mariner 2» füzesini gönderdi.

★ 15 Eylülde Mont-Blanc'm altındaki Furasız — İtalyan tıbbi aldı.

★ Walter Schirra (ABD) «Sigma 7» uzay gemisiyle dünya çevresinde altı dönüş yaptı (3 Ekim).

★ 1 Kasım'da SSCB, Merih'e doğru «Merih 1» füzesini yolladı.

★ Mariner 2 füzesi 14 Aralıkta, Zübre'nin 33.800 km. uzaklıından geçti.

Nobel

ödülleri

- ★ Edebiyat: John Steinbeck (ABD)

★ Tıp: James Dewey Watson (ABD), Fransic Compton Crick (İngiltere), Maurice Hung Frederick Wilkins (İngiltere).

★ Fizik: Lev Landau (SSCB)

★ Kimya: Jonh Cowdry Kendrew (İngiltere), Max Ferdinand Perutz (İngiltere).

★ Barış: Verildi.

Ölenler

- ★ Auguste Piccard (24 Mart): Battıkapı'yı açan ve stratosferde giyan İsviçreli bilgin.

★ William Faulkner (6 Temmuz): Amerikan yazarı.

★ Marilyn Monroe (5 Ağustos): Amerikan yıldızı.

★ Gaston Bachelard (16 Ekim): Fransız filozofu.

★ Enrico Mattei (27 Ekim): İtalyan petrol şirketinin müdürü.

★ Louis Massingnon (3 Kasım): Fransız Doğubilimleri profesörü.

★ Eleanor Roosevelt (7 Kasım): Başkan Roosevelt'in eşi.

★ Niels Bohr (19 Kasım): Danimarkalı atom bilgini.

★ Rene Coty (22 Kasım): Eski Fransız Cumhurbaşkanı.

★ Albert Sarraut (26 Kasım): Eski Fransız Bakan.

★ Prensse Wilhelmine (28 Kasım): Eski Hollanda kraliçesi.

★ Charles Laughton (15 Aralık): İngiliz sinema oyuncusu.

*Keskîn silâh
kullananlar, yanlış
hamleden sakınmali*

Tribün politikası ve Ankarada bir miting

Carlık devrindeki eski Bolşevik mücadelelerinden kalma bir usul olan Tribün Politikası, şimdiki Türkiye'de garip bir itibar görmektedir. Şu farkla ki, bugün memleketimizde bu metodu, hem de çok geniş ölçüde uygulayanlar, kendilerini Bolşevik değil, Bolşevik düşmanı olarak ilan etmektedirler. Ama usul aynı usuldür.

Tribün Politikası, her ne şekilde ve her ne paşaına olursa olsun, bolşevizm sözünü duymak, yasmak metodu. Bu politikanın ebediyatunda deñil ki, bu söz daima yaygın tutulmalıdır. Herkes, her yeri bolgeviklerle dolmuş sanmalıdır. Memlekette bu hava estirilmelidir. Hattâ hükümet bu havanın basında, parlamentoda, miting meydânlarında yayılmasına maaş olursa, o zaman ufak tefek vakalarla gitararak mahkemelere düşmeli ve Bolşevik düşmanlığı şeklinde bile olsa bu sözü oradan haykırın, yani mahkeme kürsüsünü bu iş için bir tribün gibi kullanmalıdır.

Eski Rus çarlığı devrinde Bolşevik mücadelerini yürütenler bu usulü genis ölçüde kullanmışlardır. Ama aynı usulün bugün Türkiye'de ve aynı genişlikte, bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemiyecek tatkine acaba neden ihtiyaçlıyor? Bu hareketi besleyenler, dizenleyenler, memleketin havasında estirenenler acaba bundan ne bekliyorlar? Memleket acaba ve hakikaten korkunç, her tarafa girmiş, her tarafı sarmış, önüne geçilmez, sel gibi bilyüyen bir tehlike karpanda midir? İktidar ellerinde tutan hakiki yetkililere böyle resmi bir beyan duyulmadığı için bu hususta bir hükmü veremiyoruz. Fakat Türkiye'de aksiyon halinde bir komünizmin kanunu yoksağlığı, bir vaktiadır. Bu kanunu uyamak ve memleketimizde kanunsuz bir harekete katılmamak gereklidir. Fazla olara, yurt içinde bu hareketi besleyecek sosyal sebeplerin gelişmesine, olgunlaşmasına, sosyal tedbirlerde de korg koymak, hükümetin gene sosyal bir görevidir. Yoksa bir taraftan sosyal çatışmalara, millet yapısında sosyal farklılıklar meydan verilir, diğer taraftan bunlar yalnız sözle giderilmek istenirse, toplumun sihhati elbette ki yerinde olmaz.

Yukarıda belirttiğimiz noktaları bize hatalan sebepler arasında, son günlerde Ankarada yapılan bir miting bilhassa öne sürmek isteriz. Bu mitingi gerek tertip ettirenler, gerek tertip edenler kötü niyetlerle suçlamak akhımızdan geçmez. Hem tertip ettirenler, hem tertip edenler için böyle bir gösteriye bas vurmaya tahrif eden ruhi ve siyasi sebepleri anlıyoruz. Ama bu hareketin, yukarıda dokunduğumuz kürsü politikası taktigine benzer tarafı olduğunu da inkâr etmek mümkün değildir.

Nitekim miting yapıldıktan, miting meydandasındaki kürsüde konuşanlar konuşuktan ve bu kürsüyü müşahede altına aldıları ve meydana doðdurulanlardan başka bir gayret gösterdikleri yazılan küçük bir grup ta vazifelerini gördükten sonra bu mitingin akısları gerek basında, gerek ilgili çevrelerde daha soğukkanlılıkla muhakeme edilmişdir. Öyle ki, şimdî ve anlaşılmışa göre bizzat tertipçiler bu teşirlerin elverişizliğinden sıkıntı duymaktadırlar.

Cünkü ağırlık, hedeflerin iyi değerlendirilmemesi ve sorumsuzluğun manzûa hâkim oluşu, kullanılan silahlardan daima geriye tepmesine sebep olur. Memle-

Şevket Süreyya AYDEMİR

kette komünizmle mücadele etmek istiyorsak, bağırlı çağrımdan ve kendimizin dahi inanmadığı suçlamalara başvurmaktan ziyade, sosyal içap ve zaruretlere incelemeye ve tedbirlerimizi ona göre şeçmeye çalışmalıyız. Yoksa gürültü, ölçüsüz baskın, taşkınlık, bu harekete karşı tedbir değildir. Bunların yerine milliyetçi, istiklâli, fakat sosyal nizam düzenleyici bir devletçilik, islahî ve İngâcî bir Türk sosyalizmi, millî varlığını hem geliştirmek, hem korumak için en güvenilecek yoldur. Çünkü miting ve gürültü, olduğu yerde biter ve sönر. Ama iş, düzen, plan, işsiz ve işsiz devamlıdır. Mitingin ve gürültünün, başbos baskinin içi kuvveti galevana getirilmiş duyguların ibarettir. Ama sosyal nizamda düzenlik çabaları, kuvvetlerini fikirde ve realiteden alırlar. Hem de hiç bir zaman yenilmezler.

İşlerin ve galeyanların düzensizliğine sadece bu mitingten bile nice misaller bulabiliriz. Mesele gazetelerde okuduğumuza göre, bir vatandaş çökmüş ve komünist kanı içmek istedığını, eğer bir komünist kanı içmeden ölüse öülerinin açık geleceğini ilan etmiştir! Peki; am, bu kâniçeli vatandaşın gözleri ka pah gitmiş di, ona tırağı ile parçalayıp kanını içeceğini vatandaş, nereden bulalım? Hem de bir memlekette iş eger kan içmeye kahrsıa, orada nizamdan bahsedilebilir mi? İşlerin kan içmeye bindiği bir ülkenin akbetinden endişe edilmez mi? Eğer Türkiye'de komünist varsa ve suç işliyorsa bunu kanunlar takdir eder, işe de bu kan içici vatandaş değil, ağrushi, terbiyeli, haksız hâkimler karara bağırlar. Biz temenni etmemiz ki memleketimiz, vatandaşların birbirinin kanını içtikleri bir anarşî sahnesi haline gelmesin. Çünkü o zaman başta Atatürk olmak üzere milletçe çektiğimiz bütün zahmetler, yaşattığımız ümitler, beklediğimiz huzur güleleri hava olur gider...

Hüla bize kahrsıa ne kan içmeye, ne kanı içmeye lizum yok. Hem parlamento kürsülerinde, hem basında, hem radyoda, hem kâpı salonlarında, hem açık hava mitinglerinde başbos, gelişî güzel komutanlar, içinde komünizmle mücadele konusu da dahil olduğu halde bütün mücadelelerimiz ilmin, mantığın ve sosyal kanunların işgi altında ele alınmalıdır. Yani keskin silâh kullananlar, yanlış hamlelerden sakınmamızdır. Yoksa yanlış kulandı silâh, bizzat kullananı yaralayabilir.

Biz su kanatımızı kâ, gağımızı sindi yapsadığımız gelişmeleri içinde, evvelâ bizzat komünizm de aratık dünya komünizmini olmaktan çıkmıştır. Bir ülkelere komünizmi haline gelmiştir. Dünyanın bütün ülkelere in ve o meyanda Türkîyenin de, bu komünist ülkelere bir olmasına hiç lizum yoktur. Mesela biz kendi ülkeyimizi kendi sosyal nizamımızı, kendi şartlarınıza, kendi tarîhimizin gelişmelerine ve kendi sosyal içaplarımıza göre, pekâlâ düzenleyebiliriz. Sosyal yapımızın ele alınmaya düzenlenmeye muhtaç pek çok meseleler, çatışmalarla dolu olduğunu da inkâr etmemeliyiz. Ama eger başarabilirsek bunları pekâlâ

önlüyoruz. Bunun için de ne birbirimizin kanını içmeye lizum vardır, ne de nereden gelirse gelsin millî istiklâlimizi zedeleyecek müdahalelere yer vermemlidir.

Dünya komünizminin artık bir ülkelere meselesi haline geldiğini ve bizim mutlak bu ülkelere biri olmaya, memleketimizi mutlak bu ülkelere listesine sokmaya lizum olmadığını surumuzla, İlminizle artık öğrenmeye çalışmalıyız. İkinci Dünya Harbi sonuna kadar bir dünya komünizmi meselesi vardı. Bu komünizmin fikir ve aksiyon merkezi Komintern icra kuvveti de Kızıl Orduyu. Ama bu nizamın bu şekilde coğrafi yayılış devri artık kapılmıştır. Onun yerinde bir Çin tecrübesi, bir Yugoslav tecrübesi ve bütün bu tecrübelerin, ayrı ayrı ülkelerin şartları, mizaçları ve millî gelenekleri ve zekâları içinde işlenmesi bir vakia halini almıştır. Tipki Fransız inkilâbinin Avrupayı birleştirmeye sahafasından sonra, demokratik çabaların ayrı ayrı ülkelerde gelişmesi gibi.

Bu ülke komünizmleri dışında ise, sosyal yapılmasını ve iç muvazenerini, bir ihtilâle gitmeden düzenleyebilecek ülkelere, kendi dâvalarını kendileri yürüteceklerdir. Türkiye bunlardan biri olabilir. Bunlar içen komünizm değil, garip demokratik, doğuda hem milliyetçi, hem demokratik rejimler elverişlidir. Hele hem ihtilâli, hem de dig tabiiyetlerci reddeden, fakat kaderini bir avuç müsrif azınlığın keyif ve hâvasına değil, bütün millet için sosyal adalete bağlamak isteyen bir Türk sosyalizmi için bu elverişilik oldukça önemli şanslar ve umitler taşımaktadır.

Sınıflar kavgası ve sınıf ihtilâli bir yoldur ama, bu yol bizi, yukarıda sözlerine dokunduğumuz vatanın kan içme ihtiyacına, hem çok geniş ölçüde götürür. Halbuki, millî hayatı bütün yönleriyle içine alan sosyal bir plâncılık, yani bize uygun bir sosyalizm, hem komünizme, hem oligarsiyeye, hem imtiyazlı sınıflar hiyerarşisine karşı bizi koruyabilir.

Fakat scâba bu mümkün olabilir mi? Yani Türk cemiyeti, hem gece gündüz birbirleriyle didişmekten başka bir şey yapamayan siyasi partilerin kaprislerini önlüyor, hem de daha şimdiden ve millet çögünüğu üstünde dokunulmazlık sultânatını kurmak geyretine girilmiş duygusuz bir azılılığın ihtiyasını frenleyerek, hedeflerini:

— Herkese iş,

— Herkese ocak,

— Herkese toprak, şekilde özetleyebileceğimiz bir sosyal adalet nizamını tahakkuk ettirebilir mi? Kesin ve dokunulmaz bir plâni, millî hayatın bütün kollarına yayarak, Türkiye'de insangâcının son katresine kadar, hem de millî bir hayecan içinde seferber ederek, bize dedelerimizden kalan bu topraklar üstünde, dedelerimiz gibi mihnet çekmeden scâba yaşayabilecek miyiz? Acaâbâ işi radumanızaştan, köylü iptidaiyilten, orta sınıf egolzinden, aydın lâfazanıktan ve siyasi partiler verimsizlikten kurtulabilecek mi?

Evet bunlar birer sualdır. Cevaplarını hemen vermek de kolay değildir. Ama bize kahrsıa Türkiye'de komünizmle mücadele, surada burada nara atıp adam kan içmek istemekten ziyade, bu problemlerin görülmemesine bağlıdır. Biz bu sâillerin cevaplarını bulmaya çalışmalıyız.

ÜSTAV
YÖN 'e Abone olunuz ve
dostlarınızda abone yazınız